

**ERZİNCAN REFAHİYE KÜREKLİ / ALACAĞAN
KÖYÜNDEKİ MEZAR TAŞLARININ FİĞÜR
MOTİF AÇIDAN İNCELENMESİ**

Emre TURAN

Yüksek Lisans Tezi

Sanat Eleştirisi ve Kuramı Anabilim Dalı

2022

(Her hakkı saklıdır.)

T. C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
TEMEL SANAT EĞİTİM BÖLÜMÜ
SANAT ELEŞTİRİSİ VE KURAMI ANABİLİM DALI

**ERZİNCAN REFAHİYE KÜREKLİ / ALACAĞAN KÖYÜNDEKİ MEZAR
TAŞLARININ FİĞÜR MOTİF AÇIDAN İNCELENMESİ**

(Erzincan Refahiye Kürekli Alacahan Village Tomb Stones in Terms of Figure Motif
Examination)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Emre TURAN

Danışman: Prof. Dr. Yunus BERKLİ

ERZURUM
MART 2022

GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
Graduate School of Fine Arts

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Emre TURAN tarafından hazırlanan “Erzincan Refahiye Kürekli/Alacahan Köyünde’ki Mezar Taşlarının Figür Motif Açısından İncelenmesi ” başlıklı çalışması 24/ 03 / 2022 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Temel Sanat Eğitim Bölümü Sanat Eleştirisi ve Kuramı Anabilim Dalı yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı:	Prof. Dr. Yunus Berkli <i>Atatürk Üniversitesi</i>	<u>Aslı Islak İmzalıdır.</u>
Danışman:	Prof. Dr. Yunus Berkli <i>Atatürk Üniversitesi</i>	<u>Aslı Islak İmzalıdır.</u>
Jüri Üyesi:	Prof. Dr. Yunus BERKLİ <i>Atatürk Üniversitesi</i>	<u>Aslı Islak İmzalıdır.</u>
Jüri Üyesi:	Doç. Gülten GÜLTEPE <i>Atatürk Üniversitesi</i>	<u>Aslı Islak İmzalıdır.</u>
Jüri Üyesi:	Dr. Öğr. Üyesi. Osman ÜLKÜ <i>Adnan Menderes Üniversitesi</i>	<u>Aslı Islak İmzalıdır.</u>

Bu tezin Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddelerinde belirtilen şartları yerine getirdiğini onaylarım.

Prof. Dr. Ahmet Selim Doğan

Enstitü Müdürü

GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
Graduate School of Fine Arts

ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Sanatta Yeterlik Tezi olarak sunduğum “Erzincan Refahiye Kürekli/Alacahan Köyündeki Mezar Taşlarının Figür Motif Açından İncelenmesi ” başlıklı çalışmanın tarafımdan bilimsel etik ilkelere uyularak yazıldığını ve yararlandığım eserleri kaynakçada gösterdiğimi beyan ederim.

24 / 03 / 2022

Emre TURAN

Aslı Islak İmzalıdır.

Tezle ilgili patent başvurusu yapılması / patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle Enstitü Yönetim Kurulunun .../.../.... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 2 (iki) yıl süreyle engellenmiştir.

Enstitü Yönetim Kurulunun .../.../.... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 6 (altı) ay süreyle engellenmiştir.

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ
ERZİNCAN REFAHIYE KÜREKLİ ALACAĞAN KÖYÜNDEKİ MEZAR
TAŞLARININ FİĞÜR MOTİF AÇIDAN İNCELENMESİ

EMRE TURAN

MART 2022 105 sayfa

Geçmişten günümüze gelenek ve göreneklerimizin en önemli belgelerini sunan mezar taşlarının ve bu mezar taşları üzerindeki figür ve motiflerin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu çerçevede Erzincan Refahiye Kürekli ve Alacahan köylerindeki Mezarlığında yatan kişilerin figüratif mezar taşları incelenip ve yorumlanması amaçlanmıştır.

Çalışma Erzincan Refahiye Kürekli ve Alacahan köylerindeki mezar taşlarının tespiti yapıldıktan sonra figüratif mezar taşlarının incelenmesi için araştırmaları yapılmış, resim ve çizimler alınmış, bizzat bölge insanları ile görüşmeler yapılarak tarihi zenginlik içerisinde bu mezar taşları incelenip yorumlanmıştır.

Geçmiş dönemlerden yapılmış olan Türk İslam dünyasının mezar ve mezar taşı geleneğinin izlerine rastlanması nedeniyle bu araştırma önem kazanmış kökeni Orta Asya Türk Sanatı ve medeniyeti ile ilişkili motif ve figürlerin canlı örnekleri olarak bölgede zengin bir malzemenin varlığı ortaya çıkarılmıştır. Bu bulguların Türk Sanat ve Kültürünün devamı olması bağlamında önemi vurgulanmıştır.

Anadolu'da yer alan Erzincan geçmişten günümüze kadar birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. İpek yolu üzerinde bulunan Erzincan medeniyetlerin izlerini barındıran ve sürekli gelişen bir merkez haline gelmiştir. Merkezi olmak üzere ilçelerinde tarihi izleri barındıran Erzincan tarihi değerler açısından zengin hale gelmiştir. Birçok medeniyetlerin toplumların değerlerine sahip olan şehir birçok tarihi eseri barındırmaktadır, yapılan eserlerin kültürel, sosyal ve ekonomik izlerini yansıtmaktadır. Mezar ve mezar taşı bakımından çevre illerle beraber zengin olan şehir, Erzurum, Ardahan gibi illerle sanatın izlerini taşımaktadır. Tarih boyunca farklı inançlara ev sahipliği yapmış Erzincan bu inançların katmış olduğu zenginlikleri gün yüzüne çıkarmak ve tekrardan eskimeye yüz tutmuş değerleri tekrardan kazandırmak amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Erzincan, Refahiye, Kürekli/ Alacahan, Mezar taşı, Türk Sanatı.

ABSTRACT
MASTER THESIS
FIGURE MOTIF ANALYSIS OF ERZİNCAN REFAHİYE KÜREKLİ ALACAHAN
VILLAGE TOMBSTONES

Emre TURAN

MARCH 2022 105 PAGE

It is aimed to examine the tombstones, which present the most important documents of our traditions and customs from the past to the present, and the figures and motifs on these tombstones. In this context, it is aimed to examine and interpret the figurative tombstones of the people buried in the cemeteries of Kürekli / Alacahan villages in Erzincan Refahiye.

After the determination of the tombstones in Kürekli and Alacahan villages in Erzincan Refahiye, figurative tombstones were researched. Pictures and drawings were taken, and these tombstones were examined and interpreted in historical richness by making interviews with the people of the region

This research has gained importance due to the traces of the tomb and tombstone tradition of the Turkish-Islamic world and the existence of a rich material in the region has been revealed as living examples of motifs and figures whose origins are related to Central Asian Turkish art and civilization. The importance of these findings has been emphasized because they are the continuation of Turkish Art and culture.

Located in Anatolia, Erzincan has been home to many civilizations from the past to the present. Erzincan, located on the silk road, has become a constantly developing center that contains traces of civilizations. Erzincan, which has historical traces in its districts, including its center, has become rich in historical treasures. The city, which has the values of societies of many civilizations, contains many historical monuments and reflects the cultural, social, and economic traces of the works done. The city, which is rich in tombs and tombstones together with the surrounding provinces, bears traces of art from provinces such as Erzurum, and Ardahan. Erzincan, which has hosted different beliefs throughout its history, aims to uncover the riches added by these beliefs and to restore the values that have become obsolete again.

Keywords: Erzincan, Refahiye, Kürekli / Alacahan, Tombstone, Turkish Culture.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT	II
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	V
TEŞEKKÜR.....	VIII
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	2
ERZİNCAN'IN TARİHİ COĞRAFYASI.....	2
Erzincanın Coğrafi Konumu	2
ERZİNCAN ADI	3
Erzincanın Tarihçesi.....	4
Refahiye, Kürekli ve Alacahan Köyü	5
Refahiye	5
Kürekli ve Alacahan.....	6
Mezar Taşı Motifleri ve Anlamları	6
Hayat Ağacı.....	7
Silah	8
Çiçek	9
Ay Yıldız.....	9
Koç Koyun Başı	9
At.....	9
Çark-ı Felek.....	10
Cezve.....	10
Fincan.....	10
Güneş	10
El	10
İbrik.....	11
Tarak	11
İKİNCİ BÖLÜM.....	12
KATALOG	12
KAYLI'NIN MEZARI.....	12
NAYDE MEZARI	15

İSİMSİZ I'NUMARALI MEZAR	18
FATİME'NİN MEZARI	20
İSİMSİZ II'NUMARALI MEZAR.....	23
İSİMSİZ III'NUMARALI MEZAR	27
DİLBER ÇEPER'İN MEZARI	29
HAYDAR NERGİZ'İN MEZARI	31
KEMAL BİREİ MEZARI.....	34
HANIM BAL'IN MEZARI	36
İSİMSİZ IV' NUMARALI MEZAR	38
MÜSLÜM DEMİR'İN MEZARI	41
MEMET KIRMIZI MEZARI	46
ALİ KARAÇ'IN MEZARI	50
FATİME'NİN MEZARI	54
İSMAİL İMAMIN MEZARI	57
TELLİ NERGİSİN MEZARI.....	61
HÜSEYİN KEMENT'İN MEZARI.....	65
NİYAZİ KIRMIZI'NIN MEZARI.....	68
İSİMSİZ V'NUMARALI MEZAR.....	72
KASIM KÖKNER'İN MEZARI	76
NERGİZ'İN MEZARI	81
İSİMSİZ VI'NNUMARALI MEZAR	85
MENEKŞE KONNAP MEZARI.....	88
HÜSEYİN KEMELİ'NİN MEZARI	92
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	95
KARŞILAŞTIRMA VE DEĞERLENDİRME	95
Erzincan Refahiye Kürekli ve Alacahan Figürlü Mezartaşlarının Değerlendirmesi	95
SONUÇ	101
KAYNAKÇA	102
ÖZGEÇMİŞ	105

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Erzincan il haritası	2
Şekil 2. Kaylı Mezarı İç Yüzü Çizimi.	13
Şekil 3. Kaylı Mezarı Dış Yüzü.....	14
Şekil 4. Nayde Mezarı İç Yüzü.....	16
Şekil 5. Nayde Mezarı arka yüzü ve ayak şahadesi,1961	17
Şekil 6. İsimsiz I'Numaralı Mezar İç Yüzü	19
Şekil 7. Fatime'nin Mezar İç Yüzü.....	21
Şekil 8. Fatime Mezarının Arka Yüzü	22
Şekil 9. İsimsiz II'numaralı Mezar İç Yüzü.....	24
Şekil 10. İsimsiz II'numaralı Mezar İç Yüzü.....	25
Şekil 11. İsimsiz II'numaralı Mezar İç Yüzü.....	26
Şekil 12. İsimsiz III'Numaralı Mezarı İç Yüzü	28
Şekil 13. Dilber Çeper'in Mezarı İç Yüzü	30
Şekil 14. Haydar Nergizin Mezarı Baş Şahidesi.....	32
Şekil 15. Haydar Nergiz Mezarının Aykak Şahidesi	32
Şekil 16. Haydar Nergiz Mezarı'nın Baş ve Ayak Şahidesi.....	33
Şekil 17. Kemal Birei Mezarının İç Yüzü	35
Şekil 18. Hanım Bal'ın Mezarının İç Yüzü	37
Şekil 19. İsimsiz IV' Numaralı Mezar'ın İç Yüzü.....	39
Şekil 20. İsimsiz IV' Numaralı Mezar'ın İç Yüz Çizimi.....	40
Şekil 21. Müslüm Demir'in Baş Şahide ön yüzü.....	42
Şekil 22. Müslüm Demir Mezarı'nın Çizimi	43
Şekil 23. Müslüm Demir'in Baş Şahide Sol Tarafı	44
Şekil 24. Müslüm Demir'in Baş Şahide Sağ Tarafı.....	45
Şekil 25. Memet Kırmızı Mezarının Ön Yüzü	47
Şekil 26. Memet Kırmızı Mezarı'nın Çizimi.....	48
Şekil 27. Memet Kırmızı Mezarının Arka Yüzü	49
Şekil 28. Ali Karaç'ın Mezarın Ön Yüzü	51
Şekil 29. Ali Karaç Mezarı'nın Çizimi.....	52
Şekil 30. Ali Karaç'ın Mezarın Arka Yüzü	53
Şekil 31. Temur Çeteci'nin Baş Şahisesi.....	55

Şekil 32. Temur Çeteci'nin Mezarı.....	55
Şekil 33. Temur Çeteci Mezarın Motifleri.....	56
Şekil 34. Temur Çeteci Mezarı Kitabe kısmı.....	56
Şekil 35. İsmail İmam Mezarı Kitabe kısmı	58
Şekil 36. İsmail İmam'ın Mezarı	58
Şekil 37. İsmail İmam'ın Mezarı	59
Şekil 38. İsmail İmam Mezarın Ayak Şahide kısmı	60
Şekil 39. Telli Nergis Mezarı.....	62
Şekil 40. Telli Nergis Mezarının Ayak Şahidesi	63
Şekil 41. Telli Nergis Mezarın Arka Yüzü	64
Şekil 42. Hüseyin Kement Mezarı Genel Görüntüsü.....	66
Şekil 43. Hüseyin Kement Mezarı Genel Görüntüsü.....	66
Şekil 44. Telli Nergis Mezarı Genel Görüntüsü	67
Şekil 45. Niyazi Kırmızı Mezarın Kitabesi.....	69
Şekil 46. Niyazi Kırmızı Mezarı Genel Görüntüsü	69
Şekil 47. Niyazi Kırmızı Mezarı Genel Görüntüsü	70
Şekil 48. Niyazi Kırmızı Mezarının Baş Şahidesi	71
Şekil 49. İsimsiz V Numaralı Mezarın Genel Görüntüsü	73
Şekil 50. İsimsiz V Numaralı Mezarın Baş Şahidesi.....	74
Şekil 51. İsimsiz V Numaralı Mezar.....	74
Şekil 52. İsimsiz V Numaralı Mezarın Kitabesi	75
Şekil 53. Kasım Kökner Mezarı Genel Görüntüsü	77
Şekil 54. Kasım Kökner Mezarı Genel Görüntüsü	77
Şekil 55. Kasım Kökner Mezarın At Sembolü	78
Şekil 58. Nergiz Mezarı Genel Görüntüsü.....	82
Şekil 59. Nergiz Mezarı Genel Görüntüsü.....	82
Şekil 60. Nergiz Mezarı Genel Görüntüsü.....	83
Şekil 61. Nergiz Mezarı Genel Görüntüsü.....	84
Şekil 62. İsimsiz VI'Numaralı Mezar Görüntüsü	86
Şekil 63. İsimsiz VI'Numaralı Mezar Görüntüsü	86
Şekil 64. İsimsiz VI'Numaralı Mezar Görüntüsü	87
Şekil 65. İsimsiz VI'Numaralı Mezar Görüntüsü	87

Şekil 66. Menekşe Konnap Mezar Görüntüsü	89
Şekil 67. Menekşe Konnap Mezarının Baş Şahidesinin Arka Yüzü	89
Şekil 68. Menekşe Konnap Mezarın Ayak Şahidesi.....	90
Şekil 69. Menekşe Konnap Mezarın Baş Şahidesi	91
Şekil 70. Menekşe Konnap Mezar Görüntüsü	91
Şekil 71. Hüseyin Kemeli'nin Mezarın Şahide Kısmı.....	93
Şekil 72. Hüseyin Keli'nin Mezar'ın Arka yüzü	93
Şekil 73. Hüseyin Kemeli'nin Kitabesi	94
Şekil 74. İnsan figürlü mezar taşları	96
Şekil 75. İnsan Figürlü Mezar Taşı.....	97
Şekil 76. İnsan Figürlü Mezar Taşı.....	97
Şekil 77. İnsan Figürlü mezar taşı.....	98
Şekil 78. İnsan figürlü mezar taşı	99
Şekil 79. İnsan Figürlü Mezar Taşı.....	99
Şekil 80. Mücadele Üslubu ve Hayat Ağacı	100
Şekil 81. Hayat Ağacı Motifi	100

TEŞEKKÜR

Erzincan ili tarihi açısından geçmişten günümüze kadar gelen zaman içerisinde farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmış ve farklı kültürlerin etkisi altında kalmıştır. Bu nedenle Erzincan ve çevresinde farklı kültürlerin izleri görülmektedir bu izlerin mezarlıklarada mezartaşların da araştırmalar sonucu ortaya çıkmıştır.

Erzincan Refahiye ilçesinin Kürekli ve Alacahan köylerinde ki mezartaşlarında farklı dönemlerin izlerini taşıdığı ortaya çıkmıştır. Mezarlıkta bulunan mezar taşları Erzincanın farklı ilçelerinde'ki (Çayırılı Başköy) mezar taşları ile benzerlik taşımaktadır. Köy yaklaşık 250 yıl önce göç ederek bu mezaraya yerleştiğinden ötürü aile mezarlığı olarak da geçmektedir. Mezarlıkta bulunan figürlü mezar taşları Türk islam kültürüne ait önemli eserler bulunmaktadır. Köy mezarlığı köy halkı tarafından bakımları yapılmaktadır ve zamanla bazı mezarlar zarar görmüş yıpranmıştır.

Bu süreçte bana araştırmalar ve tez konusunda bana her türlü yardımı ve desteğini veren danışman hocam sayın Prof. Dr. Yunus BERKLİ hocama ve araştırmalar sırasında yardımcı olan Arş. Gör. Ayşegül ZENCİRKIRAN hocama teşekkürlerimi sunuyorum.

Bu süreçte maddi manevi konuda yanımda olan aileme, araştırmalar sürecinde yanımda fotoğraflar çekiminde yanımda olan Hakan ESMERAY hocama, köy ziyaretlerinde yanımda olan Refahiye Anadolu Lisesi müdür yardımcısı Murat KARAAĞAÇ ve Refahiye imamhatip lisesi müdürü Zafer öğretmenlerime teşekkür ediyorum.

Emre TURAN

GİRİŞ

Türk islam tarihinde geçmişten günümüze gelen zaman içerisinde dini inançlara ve değerlere göre yaşanmış ve yaşam biçimini günümüze yansıtan gelenekler vardır. Bu gelenekler biri olan mezartaşı mezar süslemesi olarak'da adlandırılıp geçmiş dönemlerden kalan mezartaşları karşımıza çıkmıştır.

Türkler; Asya'dan başlayıp Avrupa ve Afrika olmak üzere üç kıtaya sahip bir millet oldukları için çok çeşitli mezar ve mezar taşlarına sahiptirler. Asya'da tarih öncesi dönemlerden biri olan Neolitik mezar yapıları kullanılabilir. Özellikle bakır ve ardından gelen maden çağı, Türk kültürünün doğduğu dönem olarak kabul edilir. Orta Asya'nın Afanesyeva, Andronovo ve Karasuk kültürlerinde, taş duvarlarla çevrili mezarlar, taş ve yassı taşlarla kaplanmış ve mezarın toprak üstü kısmında küçük bir toprak parçası oluşturmuştur (Berkli, 2007).

Defin ve gömme geleneği ve geleneğe bağlı rütieller, ilkel toplumların ileri medeniyetlere kadar her dönemde anlamlarını zenginleştirerek önemini korumuştur. Özellikle Türkler arasında ölüye saygı o kadar anlamlı ve zengindir ki birçok toplumla kıyaslanamaz. Araştırmada, Türklerin ilk çağlardan itibaren mezar taşlarına hayvan veya insan formunda özel figürleri ve heykelleri yaptıkları karşımıza çıkmıştır. Bu ayırt edici figür veya heykellerin benzer örneklerine Anadolu'nun çeşitli yörelerinde rastlamış olmamız, bu çalışmalarda Orta Asya ile Anadolu arasındaki ilişkiyi araştırmamızı gerekli kılmaktadır. Türklerin mezarlıklara M.Ö. Orta Asya'nın her yerinde taşıdığı önemden dolayı çok eski zamanlardan günümüze kadar Anadolu'ya ve hatta Balkanlara kadar titizlikle korunmuştur. (Çakıroğlu, 2022).

BİRİNCİ BÖLÜM

ERZİNCAN'IN TARİHİ COĞRAFYASI

Erzincanın Coğrafi Konumu

Doğu Anadolu bölgesinin kuzey batı bölümünde Yukarı Fırat havzasında yer alan, Fırat nehrinin kolu (Karasu) nehrinin yukarısında yer alır. Etrafı dağlarla çevrili kuzeyde Keşiş dağları, kuzeydoğusunda Kop dağı, doğuda Karasu- Aras dağlarının batı uzantıları, güneyde Mercan ve Munzur dağları ile çevrili ovaya kurulmuştur. Giresun, Sivas, Bayburt, Malatya, Erzurum, Bingöl ve Tunceli gibi şehirlere sınırları bulunan Erzincan, Doğu ekspresi, Ankara ve Kars arasındaki demir yolu ulaşımının ortasında yer alır.

Erzincan ilinin Üzümlü, Tercan, Çayırli, Otlukbeli, Kemah, İliç, Kemaliye ve Refahiye ilçeleri bulunmaktadır.

Şekil 1.

Erzincan il haritası

(Saygılı, 2020)

Anadolu'nun doğu kısmın da ve ülkenin yüksek bölgesi olan Doğu Anadolu'nun batısında yer almaktadır. Yukarı Fırat olarak 'ta adlandırılan bölge 38-41 doğu boylamı ve 39-40 kuzey enlemleri arasında yer alır (Şahin, 2017).

Fırat nehrinin kolu olan Karasu ile Ankara'dan Karsa giden doğu ekspresi ile Sivas – Erzurum ipek yolu üzerinde ve Trabzon ile Malatya arasındaki giden karayollarını birleştiren bir konumdadır (Yavi, 1994).

Birinci derece deprem bölgesi üzerinde bulunan Erzincan, 1939 depremi görmüş ve şu an ki bulunduğu bölgeye tekrardan kurulmuştur. Kayıtlara geçen 6,8 şiddetinde 1992 depremi meydana gelmiştir. Erzincan dağlar ve platolar arasında bulunan düz ova şeklindedir. Farklı yönlere uzanan Munzur, Refahiye Dağları belli bir sırada yer alır. Kop dağları ile doğudan batıya uzanan Karasu ırmağı, düz ve geniş tarım arazileri oluşturacak biçimde bölmektedir (Erzincan Valiliği, t.y.).

Deprem bölgesinde yer alan Erzincan çeşitli hareketler yaşamış ve şehir büyük ölçüde etkilenmiştir. Bunlar arasında 1047, 1418, 1457, 1478, 1583, 1666, 1784, 1888 ve 1930 depremlerinden söz edilebilir. 1939 depremi, 9.189 kişiyi öldürdü ve dünyanın en büyüklerinden biri olarak kabul edildi. En son, Mart 1992'de meydana gelen 6.8 büyüklüğündeki depremde şehire büyük zarar vermiş, birçok ev ve işyerinin yıkılmasına, yaklaşık 1.000 kişinin ölümüne neden olmuş, çoğu insan şehirden göç etmiş ve özel bir yasa çıkarmıştır. Kaybı telafi etmek için Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden geçti. Kaldırıldı (Miroğlu, 1995).

ERZİNCAN ADI

"Can" ekiyle biten birçok yerleşim yeri vardır. Örneğin Tercan Mercan, Zencan, Delican vb. sayılabilir. Erzincan, Batılıların Fırat dediği Fırat'ın yukarı havzası Karasu'nun kuzeyinde "can" ekli düz bir alan üzerine kurulmuştur. Urartulardan günümüze çeşitli yerlerde yaşamış olan ovalar olan Erzincan, Ekeleatz/Acilisene'nin yerel adıdır. Şehir kalesinin adı Erez'dir. Antik ve ortaçağ yazımları Yeriza, Yertzinka, Arsenga idi. Ermeniler ise yöreye lehçesinden dolayı Egeğatz adını vermişlerdir (Kara, 2016).

Erzincan'ın Tarihçesi

Fırat'ın yukarı havzasında bulunan Erzincan, tarihin farklı dönemlerinde doğu-batı, kuzey-güney yönlerine giden ipek yolu ticaret kavşağında bulunan Erzincan kuruluş Tarihi'nin kesin olarak bilinmemektedir.

Fırat Irmağı'nın kıvrılarak büyük kavis oluşturduğu bir alanda bulunan Zuhma, güneyde İşuva Kuzeyde AzziHayaşa ülkeleriyle çevriliydi. Aynı yöre ünlü coğrafyacı Strabon'un yapıtında (M.Ö.64/63-M.S. 23), Akilisene diye anılmaktadır. Erzincan adının Eriza'dan geldiği sanılmaktadır. Bu bölgede kurulmuş olan Eriza Kenti, kimi tarihçilere, Erzurum'un batısında, Karasu üzerinde bulunmaktaydı. Eriza adı, Selçuklularca Erzingan olarak kullanılmış, daha sonra Erzincan biçimini almıştır. Erzincan adı, bir söylentiye göre, Aziriz'den gelmektedir: Selçuklular Aziriz adını çok beğenmiş ve buna, "Rahmet yağarsa can Azirizcan, rahmet yağmazsa yan Aziriz yan." biçiminde bir tekerleme uydurmuş, bu tekerlemedeki Aziriz sözcüğü zamanla değişerek Erzincan biçimini almıştır; Erzincan da bu sözcükten türemiştir (Kara, 2016).

İpek yolu üzerinde bulunan Erzincan, yüzyıllarca canlı bir tarih ve kültür bakımından zengin bir geçmişe sahiptir. Tunç Çağ'ından bu yana yerleşim yeri olduğu tespit edilen Erzincan: Med, Urartu, Pers, Helen, Roma ve Bizans egemenlikleri altında kalmış. 1070 yılından sonra Türk milletinin eline geçen Erzincan Mengücek ve Selçuklu dönemlerini görmüştür.1473 yılındaki Otlukbeli Savaşı sırasında Osmanlı Devletinin hâkimiyetine giren Erzincan I. Dünya savaşında işgale uğramış ve 13 Şubat 1918 yılında Türk Ordusu kurtarmıştır (Erzincan İl Kültür Müdürlüğü).

Çeşitli tarihsel dönemlerde doğu-batı ve kuzey-güney ticaret yollarının kavşağında bulunan Erzincan'ın kuruluş tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Asur metinlerinde Suhmi-Suhma bölgenin bilinen en eski adıdır. Erzincan ismi Aziris veya Eriza'dan gelmektedir. Selçuklu XI, Eliza adını kullandı. Bu yüzyılda Erzingan olarak kullanılmış ve sonraki yıllarda bugünkü adı olan Erzincan adını almıştır. Araştırmacılar bölgenin "Paleolitik dönem"e kadar uzandığını söylüyorlar. Erzincan ovasında yapılan kazılarda elde edilen arkeolojik bulgular bölge tarihinin M.Ö 3000-2000 yıllarına kadar dayandığını göstermektedir.

Erzincan; Urartu, Med, Pers, Helen, Roma ve Bizans egemenliği altında da kalmıştır. Müslüman Araplar ilk kez 638’de halife Hz. Ömer döneminde burada görülmüştür. Erzincan 1071’den sonra Türklerin eline geçerek Mengücek, Selçuklu ve Eretna dönemlerini yaşadı. 1473 yılındaki Otlukbeli Savaşı ile Osmanlı hâkimiyetine girdi. Erzincan, I. Dünya Savaşı’nda Ruslar tarafından işgal edildi ve 13 Şubat 1918’de Türk birlikleri tarafından kurtarıldı Erzincan, Osmanlı devletinin himayesine altına girdiği ilk yıllarda farklı idari görevlerde bulunup 23 Nisan 1918 de bağımsız vilayet olmuştur. (T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı).

“Can” eki ile biten birçok yerleşkesi bulunmaktadır. Mercan, Tercan gibi örnekler verebiliriz. Fırat’ın yukarı havzasındaki Karasu’nun hemen kuzeyinde, düzlük bir ovada alana kurulmuş olan Erzincan, “can” eki ile ortaya çıkmış isimlerdendir. Urartulardan günümüze kadar ovanın çeşitli yerlerinde iskâna açılan Erzincan’ın bölge adı ise Erez’dir. İlkçağ ve ortaçağdaki yazılış şekilleri Yeriza, Yertzinka, Arsenga’dır. Ermeniler ise bölgeyi kendi aksanlarına uygun olarak Egeğatz diye söylemişlerdir. Erez, Arzinga, Eriza, Aziris gibi kısmen yakın söyleyişlerin temelinde yöresel bir tanrının ya da tanrısal bir da ima yollu bir göndermenin olabileceği de düşünülebilir. Arziya’dan Arzinga ya da Erzinga biçimine geçişin basit bir ifade farklılaşması olduğu anlaşılır olmakla birlikte, Arzingan’dan Aziris’e geçiş, aynı kenti “Arzi” ve “Azir” gibi farklı iki kök isimle anmanın izahı biraz sorunludur. Erzincan adı esas olarak Arzi-Arziya-Arzinga(n)-Erzinga(n) biçiminde bugünkü “Erzincan”a kadar ulaşmıştır (Kara, 2016, s.2).

Refahiye, Kürekli ve Alacahan Köyü

Refahiye

Refahiye, Erzincan merkeze 75 km uzaklıkta bulunan bir ilçedir. İlçede 121 köy olmak üzere 73 mezra bulunmaktadır. İlçe halkının önemli geçim kaynakları orman ürünleri ve arıcılıkla uğraşmaktadır. Refahiye’nin 10 km batısında bulunan 2000 m rakım da bulunan dumanlı yaylası, soğuk göze ve Karaçam bölgeleri arasında bulunmaktadır. Bu dağın etrafını Kızıldağ, Köhnem Dağı, Suşehri havzası Mercan dağları yer almaktadır (Şengün vd, 2012).

Yüksek ve engebeli olan ilçe, İç Anadolu, Doğu Anadolu ve Karadeniz bölgelerine sınır olduğu bir konumda bulunmaktadır (Şengün vd. 2012).

Karasal iklimin hâkim olduğu ilçe, düz ova üzerine kurulmuş etrafı dağlarla çevrilmiştir. Ilıman iklimin hâkim olduğu ilçe ortalama yıllık 16 °C sıcaklıkla ilçenin en sıcak ayı ağustos ayıdır, en soğuk ayı ise ocak ayıdır. Çevre illere bakıldığında daha

uzun ve sıcak yaz mevsimi yaşanmaktadır. Ortalama yıllık 380 kg/m² yağış ortalaması ile bölgede verimli su kaynakları bulunmaktadır. İlçe %39'luk oran ile en fazla yağışı ilkbahar mevsiminde almaktadır (Erzinan Valiliği).

Kürekli ve Alacahan

Erzinan'ın Refahiye ilçesine bağlı olan Kürelik Köyü, karasal iklimin hüküm sürdüğü ve tarihi eskilere dayanan bir köydür. Köyün kurucularının yaklaşık olarak 250 yıl kadar önce 1750 yılı dolaylarında Hızem Şahın oğlu Mehmet Şahın oğulları olarak Horasan'dan Varto'ya gelen ve yerleşen buradan daha sonra da Erzinan üzerinden batıya yönelerek bugünkü köyün bulunduğu yere yerleşenalevi inançlı Hormekli aşireti mensuplarıdır

Köyün kurucuları 93 harbinden sonra Muş'un Varto köyünden çıkarak şuan 'ki köyün kuzeyinde bulunan Alacahan'a yerleşmişler. 1939 depreminde köy halkı köyü şuan 'ki yerine taşınmışlar.

2 km kuzeybatısında Alacahan/ Kürekli mezrası bulunmaktadır. Köy yerinin Rum köyü olduğu 'da söylenmektedir. Köy halkı tarım ve hayvancılık ile uğraşmaktadır. Alacahan/ Kürekli köyünde toplam 30 hane bulunmaktadır. Alacahan / Kürekli köyü merkez (Refahiye)uzaklığı 8 km dir (Miroğlu,1995).

Mezar Taşı Motifleri ve Anlamları

Mezar taşları üzerlerine yapılmış olan fiğürler sembollar mezarda yatan kişilerin hayatta olduğu süreçte yapmış oldukları işleri dini değerleri toplumsal değerleri temsilen resmedilmiştir. Bu süreçte geçmişten gelen değerleri sürdürmek amaçlı veya yapılan sembollerin kasıtlı yapıldığı mezarı gören kişilerin, mezarda yatan kişilerin hakkında yorum yapma fikir yürütmesine yardımcı olmuştur.

Türklerin İslam dinine girdikten sonra mezar geleneği Orta Asya dışında Anadolu'da da devam ettiği görülmektedir. Yaygın olarak Doğu Anadolu, Orta ve Batı Anadolu'da Alevi mezarlıklarında karşımıza çıkan heykel biçimli mezar taşları günümüze kadar gelmiş ve bazı gelenekler kaybulmuştur (Berkli, 2007, s.232).

Bu tür mezar ve mezar taşlarının başta Erzinan, Erzurum, Kars yörelerinde karşımıza çıkmış olmaları Türkmenlerin yerleşim merkezi olan Anadolu'da görülmeleri

tesadüf olamaz, Türk geleneklerinin bilinçli olarak yapılmış ve yaşamış olmalarının yansımasıdır. Yapılan mezar taşlarının rölyef, üç boyutlu veya taşa kazıma tekniği ile yapılan mezarlar ölen kişiyle ilgili somut bir belge olarak görülmüştür. Mezarda yatan kişinin mezarı üzerine birer konu veya olayları hikâye eden, mezar taşını gören kişiler üzerinde dramatik etkiler bırakan ve yaşam stillerini sosyolojik yansımaları olarak anlam kazanmıştır. Mezar taşları üzerlerine yapılan bu figürler ve motiflerin rast gele ve gelişi güzel yapılmadığı ve hepsine birer anlam ve ifade yüklenerek yapılıp, tesadüfen yapılmadığını göstermektedir (Berkli, 2007, s. 270).

Mezar Taşlarında çeşitli figürler kullanılmıtır koyun, koçbaşı, at, ibrik, gibi çeşitli figürler mezar taşlarında yer almıştır.

Türk milletinin geçmişten bu yana ölen kişilere saygısı ve öldükten sonraki hayata inanışları, defin etme, mezar hazırlama gibi olayların önem kazanması bu zemini hazırlamıştır. Bu tür etkinliklerin eski Türk inanç sistemlerine kozmoloji ve ölümden sonraki hayat ile ilgili düşünceler belirtilmiş ve ölüyü defin etmesi ölümden sonraki hayat hayata birleştirilmiş mezarlarda figür kullanımı her zaman yaşatılmıştır (Berkli, 2007, s.230).

Hayat Ağacı

Hayat ağacı Türk külütüründe yer alan islamı yönden değerlendirilen motiftir. Yer ile gök arasında bir bağlantı dünyanın merkezini ifade etmek sonsuzluk ve cenneti simgelemesi anlamında yorumlanan hayat ağacı farklı sembolik anlamlarda da yorumlanmıştır.

Türkler aralarında hayat ağacını kutsal saymak yeni yurt kurması sırasında ağaç dikme geleneği olması, bu geleneği yüz yıllarca devam ettirmişlerdir. Yeni yerleşilmiş yerlere yapılan yapıtların (camii) gibi yerlerin önüne hayat ağacı, çınar ağacı dikilmesi ömrünün uzun olması ve milletin de ömrünün uzun olması ile birleştirilmiştir (Berkli, 2011, s.42).

Başka bir efsaneye göre de gökten indirildiğine inanılan Umay ana ve hayat ağacının, Tanrının yeryüzündeki bazı hükümdarları doğurduğuna ve hükümdarların

Tanrının elçisi sıfatı verildiği inanılıyordu. Bu düşüncelerden ötürü hem hayat ağacı ve hükümdarların kutsallaşmış sayılıyordu(Berkli,2007, s.41).

Yeni fethedilen bölgeye dikilen çınar ağacı, ağacın sembolik özelliğinin yanı sıra uzun ömürlü köklü, güçlü olduğu simgeleştiriliyordu. Ağacın Türkler arasında kutsal sayılmasının bir diğer nedeni ise Proto- Türk'ler den beri görülen yeni fetih edilmiş topraklara ağaç dikme geleneği bilhassa Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı döneminde dikilen ulu çınar ağacı devletin uzun ve köklü olacağı ifade edilmiştir. Özellikle, camii yapılarının hemen önüne dikilen çınar ağacının mimari yapının uzun ömürlü sağlam olduğuyla pekiştirilmişse de bu topraklarda İslamiyet'in sağlam ve uzun soluklu olacağı kanısını bizlerde oluşturuyor (Berkli, 2007, s.41).

Türk kültüründe, hayat ağacı bütün inanışların kaynağı durumunda olup üç âlemi birbirine bağlayan mitolojik bir motiftir. Doğum, hayat, ölüm ve ölüm sonrasında devam eden yoldur. Ağaçla ilgili en güzel efsaneler Orta Asya'da derlenmiştir. Kırgızların Manas destanında, aksakallı ihtiyarın çocuğa seslendiği ve Tanrıdan iyi haber getirdiği yer bir kayın ağacının tepesidir. Yakutların Er-Sogotoh efsanesinde ise, hayat ağacı ile ilgili çeşitli unsurlar bulunmaktadır. Bu unsurlardan biri dünyanın sarı göbeğinden çıkan bir ağaç göğün yedinci katına uzanırdı. Cennet ise, göğün yedinci katının üzerinde ve ortasında bulunuyordu (Ögel, 1998, ss. 96-100).

Dini sembol eden motif defnedilen kişinin Müslüman olduğunu namaz kıldığını dini değerlere hâkim olduğu anlamına gelir. Cami motifi ile birlikte kullanılan hayat ağacı, ibrik motifleride birlikte kullanıldığında mezarda yatan kişinin imam ya da benzer işlerle uğraştığını sembolize etmektedir.

Silah

Silah hançer gibi motiflerin Türk geleneğinden geldiği bilinmektedir. Mezarda yatan kişinin yiğit, asker veya şehit olduğunda sembolize etmektedir.

Silah motifi mezarda yatan kişinin yiğit veya iyi silah kullanabilen biri olarak yorumlanmakla birlikte mezarda yatan kişinin asker olduğuna dair de yorumlana bilinir. Tüfek, tabanca gibi kullanılan bu motifler ölen kişinin cesaretli biri olduğu veya düşmanları tarafından öldürüldüğünü anlamıda katmaktadır. Mezar taşında bulunan silah

tüfenk vb. motifler, Türklerin inancına göre bu materyellerin kötü ruhlardan korumak amaçlı kullanıldığını gösterir (Güngör, 1987).

Çiçek

Ölen kişinin ailede en sevilen kişi olup genç yaşta vefat ettiği, aynı zaman da çiçeği burnunda bir genç erkek veya kız çocuğu olduğu anlamında yorumlanmaktadır (Sili, 1996).

Ay Yıldız

Mezarda yatan kişinin asker, şehit olma ihtimali olmasıyla birlikte ölen kişinin Türk olduğuna dair bir figür olarak yorumlanmaktadır.

Koç Koyun Başı

Koyun koçbaşı figürleri türk kültüründe güç, kuvvet, yiğitlik anlamlarında yorumlanarak farklı anlamlar kazanmıştır.

İslamiyet'in kabulünden itibaren koyun, huzur, bolluk, sükûnet ve bereketin simgesi olarak kullanılmış ve koç, kuvvet ve yiğitliğin simgesi olarak kabul edilmiştir (Çoruhlu, 2020).

Dini törenler de Gök ve Yer tanrısı için kesilen kurbanların koç, koyun ve keçilerin kesildiği hayvanların başında gelmiştir. Beyaz rengi taşıyan hayvanlar Gök unsuruna atfedilen özellikler taşıırken koyun, koç, keçiler için de bu söz konusudur. Beyaz olmayan koyun, koç, keçiler Yer Tanrısının hayvanı da sayıldığından özellikle matem törenlerinde yere kurban ediliyordu. Bu törenlerin çoğu Tanrı'ya minnet veya çeşitli kötülüklerden korunma amacı taşımaktaydı (Çoruhlu, 2019).

Koç motifi, yiğitlik, kuvvet, güç ve alplik gibi ifadelerin sembolü haline gelmiştir. Fenikelerin en büyük tanrısı sakallı ve koçboynuzu bir ihtiyardır. Tahtını iki başı koçbaşı şeklinde işlenmiştir. Tanrının Gök Tanrısı olup ve Bereket Tanrısı olarak da adlandırılmıştır (Alp, 2009).

At

At Türkler için çok önemli bir anlam niteliği taşımaktadır. Türklerde bazı hayvanlarla birlikte at vazgilmeyecek netilik taşımaktadır. Kaşkarlı mahmutun deyimine göre at Türkün kanadıdır. Türkler at ırkını evcilleştiren ırk Türkler olmuştur.

Türklerin atı evcilleştirdiğini ve medeniyetlerine kazandırdığını bütün toplumlar kabul etmiştir. Türkleri için çok önemli olan at, diğer toplumların da dikkatini çekmiştir. Kaynaklarda Çinlilerin, Türkler at üzerinde yaşadığını söyledikleri bilinmektedir (Özkeçeci, 2021).

Türkülerde en yaygın olarak adı geçen hayvanlardandır. Türkülerde “at” doğruluğun, mutluluğun, neslin devamının, muradın, iyi haberin simgesidir (Yılmaz, 2012).

Çark-ı Felek

Dünyanın geçiciliğini ve yalan olduğunu ayrıca devamlı bir hareket ve değişim özelliği içerdiğini ifade etmektedir.

Cezve

Kahve cezve, kahve takımı, fincan vb. motifler defnedilen kişinin kahve kültürüne önem verdiğini göstermektedir. Defnedilen kişinin kadın erkek fark etmeksizin misafirperver veya zengin olduğuna dair yorumlanmıştır.

Fincan

Fincan tabak motifleri erkek kadın ayırt etmeksizin mezarda yatan kişinin hayatta misafir perver olduğunu sembolize eder.

Güneş

Mezarda yatan kişinin nur yüzlü olduğunu sembolize eder.

El

El motifi geniş güç, kuvvet anlamında yorumlanır. El motifine farklı yorumlarda yapılmıştır, Müslüman kadınların en kutsallarından olan Fatma Ana'nın elinide ifade etmektedir. Başka bir yorumda el motifi, Alevilik inancına göre kutsal beşliyi simgelemek amaçlıda kullanılmaktadır.

El motifi, Peygamber Efendimize ve onun sevgisine bir ifade olarak mezara işlenmiştir. Mezar taşlarına işlenen el motifi şu anlamda 'da yorumlanmakta Hz. Hüseyin'in taşıdığı islam sancağının el üstünde tutulduğu ve kıyamet kopana kadar sancağın el üstünden yere düşmeyeceği anlamına gelmektedir.

İbrik

Mezarda yatan kişinin hayatta iken abdestli, namazlı dini bütün Müslüman ya da cömert, hayırsever bir kişi olduğunu anlatmaktadır.

Tarak

Kadınlara has olarak kuşşanılan tarak motifi, ölen kişinin hayatta olduğu zaman, uzun ve güzel saçlı bir kadın olduğunu belirtmektedir. Kars ve Iğdır yörelerinde, Kadınlar için yapılan koyun koç heykellerinin yansıra, tarak motifi 'de mezar taşında olması, yörenin kadına önemli değer verildiği anlamı taşımaktadır (Sili, 1996).

İKİNCİ BÖLÜM

KATALOG

KAYLI'NIN MEZARI

Katalog No: 1

Şekil No: 2-3

Bulunduğu Yer: Erzincan Refahiye Kürekli/Alacahan Köyü

Cinsi: Erkek

Kitabe ve Tarih: Kaylı - 1961

Kitabenin Yazısı: Oyma Tekniği

Durumu: Kırık

Fotoğraf: Emre TURAN

Çizim: Feyza Kardelen POLAT

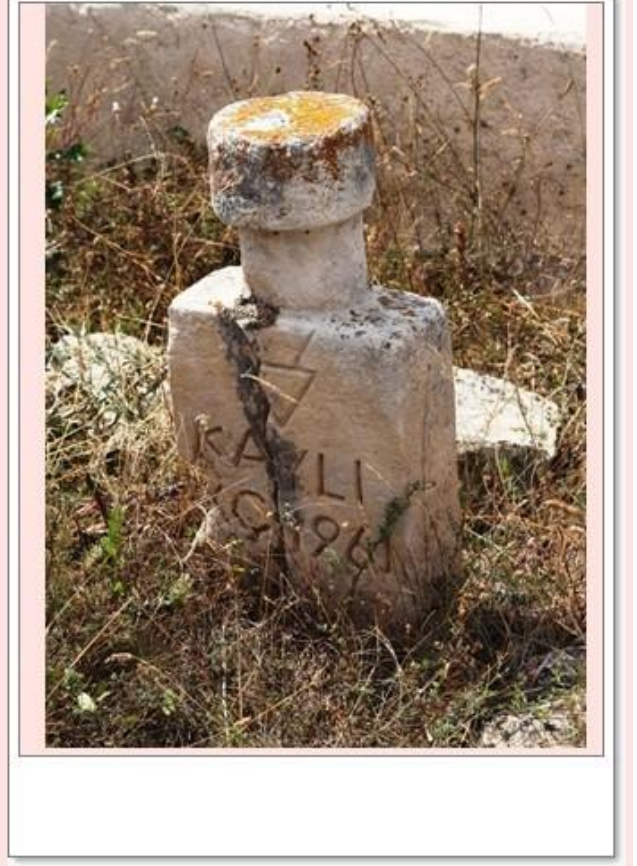
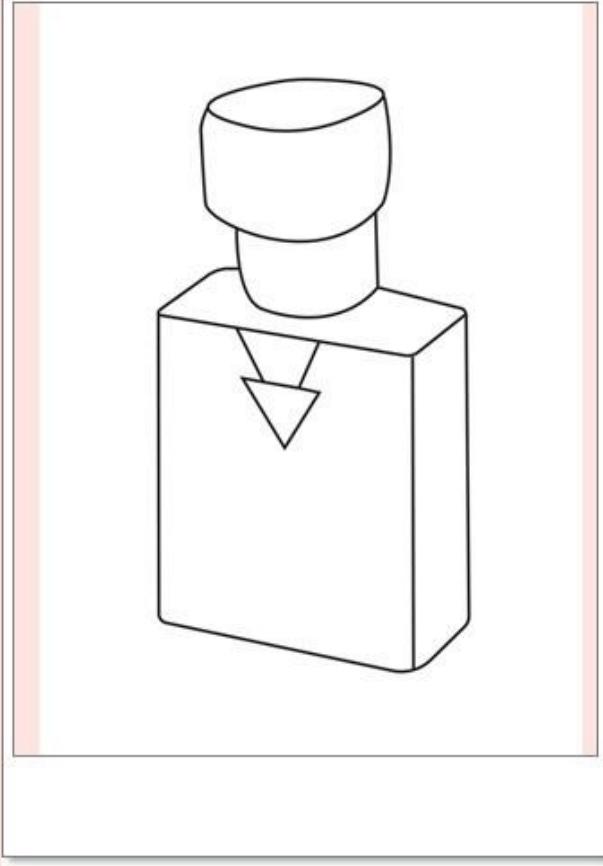
Tanımı: Alacahan mezarlığı'ndaki bu 1960 tarihli mezar taşı baş şahideli olarak karşımıza çıkmaktadır. Biçim olarak insan formunda olan heykel formunda mezar baş şahide kısmı yuvarlak, gövde kısmı ise dikdörtgen biçimde işlenmiştir.

Baş Şahide: 27 cm x 15 cm ölçülerine sahiptir.

Somut insan formunda karşımıza çıkan mezar taşı, kafa, boyun ve gövdesi şeklinde yapılmış, boyun kısmında muska resmi ve Kitabesi oyma tekniği ile yapılmış şekilde karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 2.

Kaylı Mezarı İç Yüzü .

(Polat, 2020)

Şekil 3.

Kaylı Mezarı Dış Yüzü.

NAYDE MEZARI

Katalog No: 2

Şekil No: 4-5

Bulunduğu Yer: Erzincan Refahiye Kürekli/Alacahan Köyü

Cinsi: Kadın

Kitabe ve Tarih: Kaylı - 1961

Kitabenin Yazısı: Oyma Tekniği

Durumu: Sağlam

Fotoğraf: Emre TURAN

Çizim: Feyza Kardelen POLAT

Tanımı: Alacahan mezarlığı'ndaki 1961 tarihli bu mezar taşı baş ve ayak şahideli olarak karşımıza çıkmıştır.

Baş Şahide: 17 cm x 29 cm ölçülerine sahip.

Somut insan formunda işlenmiş mezar Nayde adlı bir kadına ait. Mezar insan formu biçiminde baş ve gövde şeklinde yapılmış bu mezar boyun kısmında kadına özel kolye motifi resmedilmiştir. Mezarda Kitabe ve kolye motifi oyma tekniği ile yapılmış. Aynı tarzda yapılmış mezar taşları Erzincan Çayırılı Başköyün'deki mezar taşlarına yapılmış şekilde karşımıza çıkmıştır.

Şekil 4.

Nayde Mezarı İç Yüzü.

(Polat, 2020)

Şekil 5.

Nayde Mezarı arka yüzü ve ayak şahadesi, 1961

İSİMSİZ İ'NUMARALI MEZAR

Katalog No: 3

Şekil No: 6

Bulunduğu Yer: Erzincan Refahiye Kürekli/Alacahan Köyü

Kitabe ve Tarih: --

Kitabenin Yazısı: KabartmaTekniği

Durumu: Sağlam

Fotoğraf: Emre TURAN

Çizim: Feyza Kardelen POLAT

Tanımı: Alacahan mezarlığı'ndaki kitabesi bilinmeyen mezar sadece baş şahidesi ile karşımıza çıkmıştır.

Baş Şahide: 18 cm x 28 cm ölçülerine sahiptir.

Kitabesi bulunmayan bu mezar taşının üzerine insan yüz kısmı, boyun ve gövde şeklinde somutlanmış şekilde karşımıza çıkmıştır. Gövde kısmına beş adet muska resmedilmiştir.

Şekil 6.
İsimsiz I'Numaralı Mezar İç Yüzü

FATİME’NİN MEZARI

Katalog No: 4

Şekil No:7-8

Bulunduğu Yer: Erzincan Refahiye Kürekli/Alacahan Köyü

Cinsi: Kadın

Kitabe ve Tarih: Fatime(FADİME) Dolu -1961

Kitabenin Yazısı: Oyma Tekniği

Durumu: Sağlam

Fotoğraf: Emre TURAN

Çizim: Feyza Kardelen POLAT

Tanımı: Alacaha ve Kürekli Mezarlığında bulunan mezar taşı Fatime Doluya aittir.
(Şekil.5-6.Çizim.4)

Baş Şahide: 20cm x 29cm ölçülerine sahiptir.

Mezar taşı insan formu biçimi şekilde yapılmış gövde ve baş kısmından oluşmaktadır. İnsan yüzünün hatları işlenmiş oyma tekniği ile oyulmuş alt boyun kısmında ise kıyafet benzer bir motif işlenmiş ve altında kitabesi ve sol alt kısmında çiçek motifi işlenmiştir.

Şekil 7.

Fatime'nin Mezar İç Yüzü

(Polat, 2020)

Şekil 8.

Fatime Mezarın Arka Yüzü

İSİMSİZ II'NUMARALI MEZAR

Katalog No: 5

Şekil No: 9-11

Bulunduğu Yer: Erzincan Refahiye Kürekli/Alacahan Köyü

Kitabe ve Tarih: -

Kitabenin Yazısı: Kabartma Tekniği

Durumu: Sağlam

Fotoğraf: Emre TURAN

Çizim: Feyza Kardelen POLAT

Tanımı: Alacahan mezarlığı'ndaki kitabesi bilinmeyen mezar baş ve ayak şahidesi ile karşımıza çıkmıştır. (Şekil.7 Çizim 5)

Baş Şahide: 27 cm x 14 cm ölçülerine sahiptir.

Mezar'da kitabe bulunmadığı için kime ait olduğu bilinmemektedir. Mezar üzerine işlenen tabanca motiflerden anlaşıldığı üzere mezardaki kişinin asker veya koruyucu olduğu tahmin edilmektedir. Mezar üzerine kabartma tekniği ile silah ve fişeklik işlenmiştir. Mezar taşına işlenen silah motifi Türk geleneğinden geldiği bilinmektedir. Silah motifi mezarda yatan kişinin yiğit, asker veya şehit olduğuna dair kullanılmıştır. Bu silah motifi Türklerin inançlarına göre kötü ruhlardan korunmak amacıyla kullanıldığı bilinmektedir. Mezarda ayak şahide kısmına işlenen ibrik motifi ölen kişinin abdestli, namazlı ve dini bütün Müslüman olduğuna dair işlenmiştir.

Şekil 9.

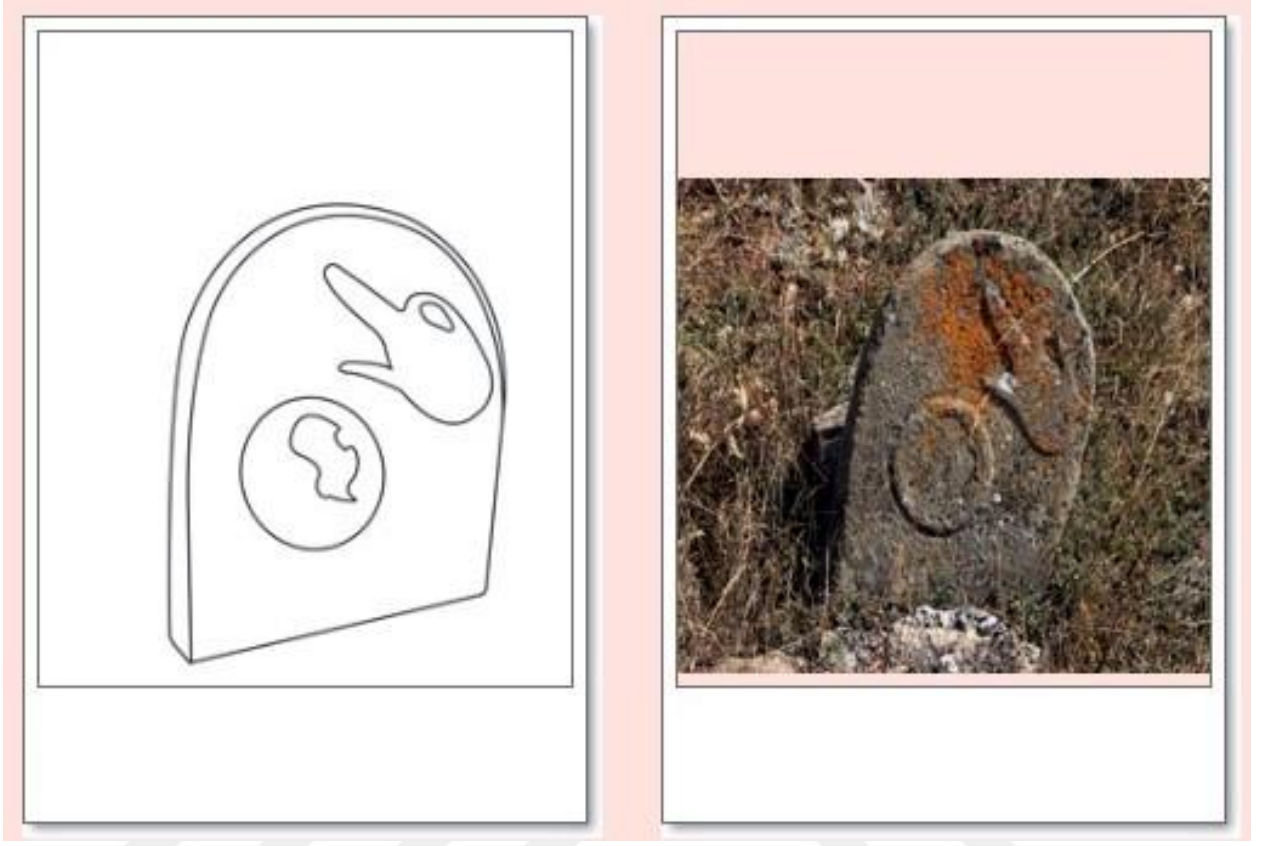
İsimsiz II' numaralı Mezar İç Yüzü

(Polat, 2020)

Şekil 10.

İsimsiz II' numaralı Mezar İç Yüzü

(Polat, 2020)

Şekil 11.

İsimsiz II' numaralı Mezar İç Yüzü

İSİMSİZ III'NUMARALI MEZAR

Katalog No:6

Şekil No: 12

Bulunduğu Yer: Erzincan Refahiye Kürekli/Alacahan Köyü

Cinsi: ERKEK

Kitabe ve Tarih: -

Kitabenin Yazısı: Kabartma Tekniği

Durumu: Kırık

Fotoğraf: Emre TURAN

Çizim: Feyza Kardelen Polat

Tanımı: Alacahan mezarlığı'ndaki kitabesi bilinmeyen mezar sadece baş şahidesi ile karşımıza çıkmıştır.

Baş Şahide: 26cm x 17 cm

Mezar'da kitabe bulunmadığı için kime ait olduğu bilinmemektedir. Mezar üzerine işlenen muska, el ve cep motifleri resmedilmiştir.

Şekil 12.

İsimsiz III'Numaralı Mezarı İç Yüzü

(Polat, 2020)

DİLBER ÇEPER'İN MEZARI

Katalog No: 7

Şekil No: 13

Bulunduğu Yer: Erzincan Refahiye Kürekli/Alacahan Köyü

Cinsi: Kadın

Kitabe ve Tarih: Dilber ÇEPER-1967

Kitabenin Yazısı: Oyma Tekniği

Durumu: Sağlam

Fotoğraf: Emre TURAN

Çizim: Feyza Kardelen Polat

Tanımı: Alacahan mezarlığı'ndaki 1961 tarihli bu mezar taşı baş şahideli olarak karşımıza çıkmıştır.

Baş Şahide: 41 cm x 24 cm ölçülerine sahip.

Dilber Çeper adlı bir kadına ait. Mezar insan formu biçiminde baş ve gövde şeklinde yapılmıştır. Mezarda baş şahide kısmında yapılan insan yüz hatlarının yerine yuvarlak bir biçimde soyutlama yapılmıştır. Yüz hatlarının etrafını ise kadının başının kapalı olduğu şeklinde işlenmiştir. Yüz kısmından boyun kısmına baktığımızda kadına özel olarak işlenen kolye motifi işlenmiştir.

Şekil 13.

Dilber Çeper'in Mezarı İç Yüzü

(Polat,2020)

HAYDAR NERGİZ'İN MEZARI

Katalog No: 8

Şekil No: 14-16

Bulunduğu Yer: Erzincan Refahiye Kürekli/Alacahan Köyü

Cinsi: Erkek

Kitabe ve Tarih: Haydar NERGİZ -

Kitabenin Yazısı: Kabartma Tekniği

Durumu: Sağlam

Fotoğraf: Emre TURAN

Çizim: Feyza Kardelen POLAT

Tanımı: Alacahan mezarlığı'ndaki 1961 tarihli bu mezar taşı baş ve ayak şahideli olarak karşımıza çıkmıştır.(Şekil 11, Çizim 9)

Baş Şahide: 17 cm x 29 cm ölçülerine sahip.

Mezar Haydar Nergiz beye ait. Mezarın baş şahidesi bulunmakta baş şahide kısmında muska ve ay yıldız motifi resmedilmiştir. Mezarda Kitabe ve kolye motifi kabartma tekniği ile yapılmış. Köy halkı izin vermediği için ayak şahide kısmında bulunan motifin toprak altında kalan kısmını görünmemektedir.

Mezar taşına işlenen ay yıldız motifi kişinin asker veya şehit olma ihtimali olmasıyla birlikte ölen kişinin Türk olduğunu belirtmek amaçlıda işlenmiş olması yorumlanmaktadır.

Mezar taşında ay yıldız motifinin ortasına işlenen muska motifi işlenmiştir. Bu motif ise mezarda yatan kişinin kötülüklerden korunması için işlendiği yorumlanmaktadır.

Şekil 14.

Haydar Nergizin Mezarı Baş Şahidesi

(Polat, 2020)

Şekil 15.

Haydar Nergiz Mezarın Aykak Şahidesi

(Polat, 2020)

Şekil 16.

Haydar Nergiz Mezarı'nın Baş ve Ayak Şahidesi

KEMAL BİREİ MEZARI

Katalog No:9

Şekil No: 17

Bulunduğu Yer: Erzincan/Refahiye Kürekli/Alacahan Köyü

Cinsi: ERKEK

Kitabe ve Tarih: KEMAL BİREİ -

Kitabenin Yazısı: Oyma Tekniği

Durumu: Sağlam

Fotoğraf: Emre TURAN

Çizim: Feyza Kardelen POLAT

Tanımı: Alacahan mezarlığı'ndaki 1961 tarihli bu mezar taşı şahideli olarak karşımıza çıkmıştır. Somut insan biçimi verilen mezara göz, burun ve dudak kısımları işlenmiş, baş boyun ve gövde kısmı insan formunda yapılmıştır.

Baş Şahide: 17 cm x 29 cm ölçülerine sahip.

Balbal tarzı yapılan mezar Kemal Birei beye ait. Mezar insan formu biçiminde yüz hatları belirgin şekilde işlenmiş kulakları boyun kısmı ve gövdesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Mezarda Kitabe motifi oyma tekniği ile yapılmış.

Şekil 17.

Kemal Birei Mezarının İç Yüzü

(Polat, 2020)

HANIM BAL'IN MEZARI

Katalog No:10

Şekil No: 18

Bulunduğu Yer: Erzincan/Refahiye Kürekli/Alacahan Köyü

Cinsi: Kadın

Kitabe ve Tarih: Hanım Bal-1941

Kitabenin Yazısı: Kabartma Tekniği

Durumu: Sağlam

Fotoğraf: Emre TURAN

Çizim: Feyza Kardelen POLAT

Tanımı: Alacahan mezarlığı'ndaki 1941 tarihli bu mezar taşı baş şahideli olarak karşımıza çıkmıştır.

Baş Şahide: 22cm x 15 cm ölçülerine sahip.

Mezar Hanım Bal adında kadına ait. Mezar insan formu biçiminde baş ve gövde şeklinde yapılmış bu mezar boyun kısmında muska motifi resmedilmiştir. Mezarda Kitabe ve kolye motifi kabartma tekniği ile yapılmış.

Şekil 18.

Hanım Bal'ın Mezarının İç Yüzü

(Polat, 2020)

İSİMSİZ IV' NUMARALI MEZAR

Katalog No: 11

Şekil No: 19-20

Bulunduğu Yer: Erzincan/Refahiye Kürekli/Alacahan Köyü

Cinsi: -

Kitabe ve Tarih: --

Kitabenin Yazısı: Kabartma Tekniği

Durumu: Oyma Tekniği

Fotoğraf: Emre TURAN

Çizim: Feyza Kardelen POLAT

Tanımı: Mezar, kitablesiz şekilde yapılmıştır. Mezar balbal mezar tarzı. Baş şahidesi mevcuttur.

Baş Şahide:48 cm x25 cm ölçüsüne sahiptir.

Mezarın baş şahidesi baş, boyun ve gövdesi işlenmiş bir şekilde yapılmış boyun kısmına muska motifi işlenmiştir.

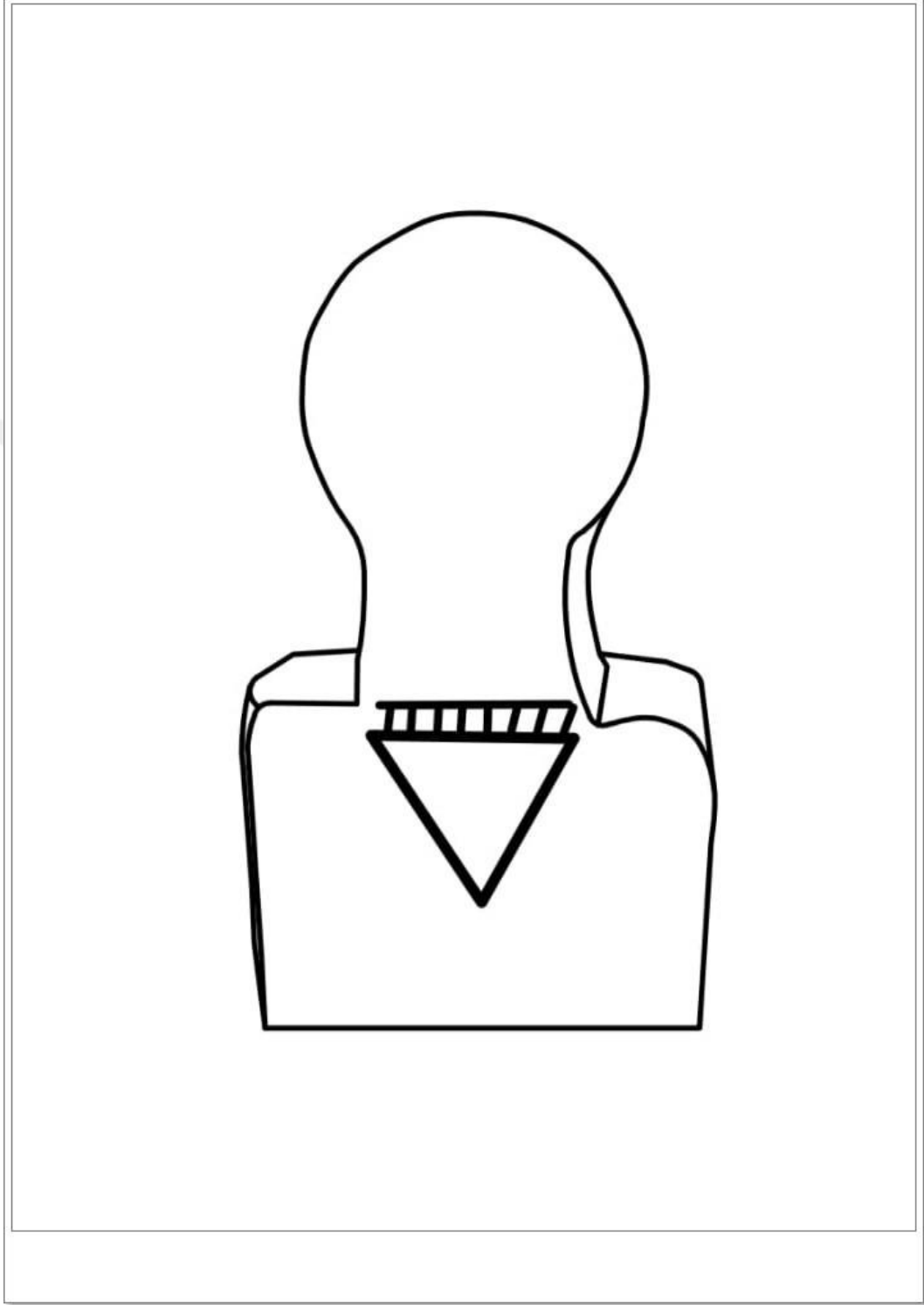
Şekil 19.

İsimsiz IV' Numaralı Mezar'ın İç Yüzü

Şekil 20.

İsimsiz IV' Numaralı Mezar'ın İç Yüz Çizimi

(Polat, 2020)

MÜSLÜM DEMİR'İN MEZARI

Katalog No: 12

Şekil No: 21-24

Bulunduğu Yer: Erzincan/Refahiye Kürekli/Alacahan Köyü

Cinsi: Erkek

Kitabe ve Tarih: Müslüm Demir-1941

Kitabenin Yazısı: Oyma Tekniği

Durumu: Sağlam

Fotoğraf: Emre TURAN

Çizim: Feyza Kardelen POLAT

Tanımı: Mezar Müslüm Demir adlı kişiye aittir. Mezar baş şahide ve ayak şahidesi bulunmaktadır. Baş şahide Balbal tarzı işlenmiş ve baş şahide sarıklı insan başı boyun ve vücudu şeklinde işlenmiştir.

Baş Şahide: 20cm x 29cm ölçülerine sahiptir.

Mezar taşı somut insan formu biçiminde işlenmiş baş kısmı sarıklı olarak yapılmıştır. Mezarın boyun kısmının sol tarafında insan kolları yapılmamış, insan figürü işlenmiştir, mezarın boyun kısmının sağ tarafında oyma tekniği ile iprik figürü resmedilmiştir.

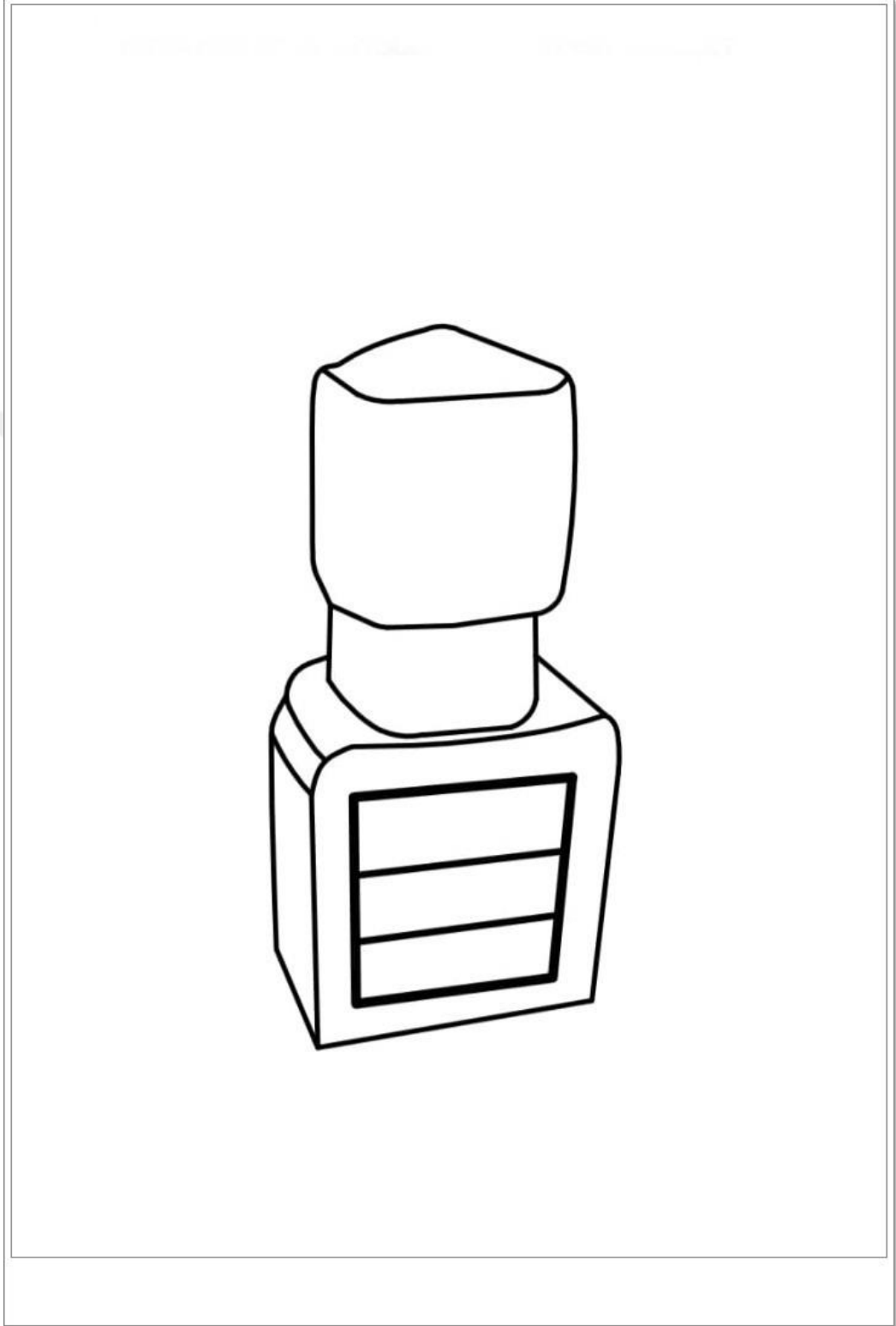
Şekil 21.

Müslüm Demir'in Baş Şahide ön yüzü

Şekil 22.

Müslüm Demir Mezarı'nın Çizimi

(Polat, 2020)

Şekil 23.

Müslüm Demir'in Baş Şahide Sol Tarafı

Şekil 24.

Müslüm Demir'in Baş Şahide Sağ Tarafı

MEMET KIRMIZI MEZARI

Katalog No: 13

Şekil No: 25-27

Bulunduğu Yer: Erzincan/Refahiye Kürekli/Alacahan Köyü

Cinsi: Erkek

Kitabe ve Tarih: Memet (Mehmet) Kırmızı 1949

Kitabenin Yazısı: Oyma Tekniği

Durumu: Sağlam

Fotoğraf: Emre TURAN

Çizim: Feyza Kardelen POLAT

Tanımı: Mezar Memet Kırmızı isimli erkeğe aittir. Mezar baş şahşde ve ayak şahidesi bulunmaktadır. Mezar soyut insan formu şekilde yapılmış, insan başı, kulakları, boynu ve gövdesi şeklinde yapılmıştır.

Baş Şahide: 20cm x 29cm ölçülerine sahiptir.

Mezar taşı insan formu biçimi şekilde yapılmış gövde ve baş kısmından oluşmaktadır. İnsan yüzünün hatları işlenmemiş kulak ve baş kısmı yapılmıştır. Mezar'ın gövde kısmına ölüm tarihi ve kitabesi yazılıdır.

Şekil 25.
Memet Kırmızı Mezarının Ön Yüzü

Şekil 26.

Memet Kırmızı Mezarı'nın Çizimi

(Polat, 2020)

Şekil 27.

Memet Kırmızı Mezarının Arka Yüzü

ALİ KARAÇ'IN MEZARI

Katalog No: 14

Şekil No: 28-30

Bulunduğu Yer: Erzincan/Refahiye Kürekli/Alacahan Köyü

Cinsi: Erkek

Kitabe ve Tarih: Ali KARAÇ-1947

Kitabenin Yazısı: Oyma Tekniği

Durumu: Sağlam

Fotoğraf: Emre TURAN

Çizim: Feyza Kardelen POLAT

Tanımı: Mezar Ali Karaç isimli erkeğe aittir. Mezarın baş şahide ve ayak şahide kısmı bulunmaktadır.

Baş Şahide: 47cm x 29cm ölçülerine sahiptir.

Mezar taşı insan formu biçimi şekilde yapılmış gövde ve baş kısmından oluşmaktadır. İnsan yüzünün hatları işlenmiş oyma tekniği ile oyulmuş alt boyun kısmında kitabesi ve ölüm tarihi işlenmiştir.

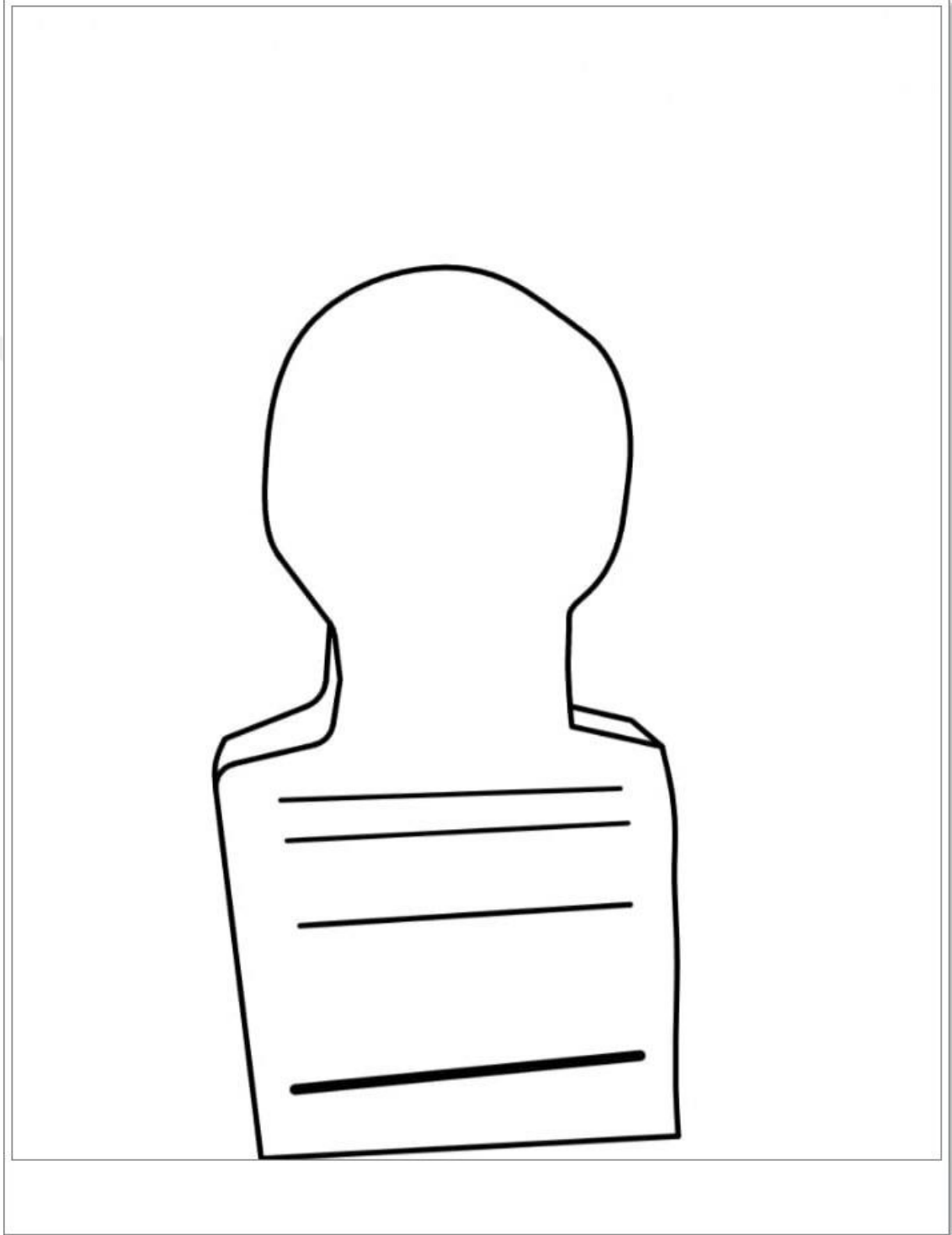
Şekil 28.

Ali Karaç'ın Mezarın Ön Yüzü

Şekil 29.

Ali Karaç Mezarı'nın Çizimi

(Polat, 2020)

Şekil 30.

Ali Karaç'ın Mezarın Arka Yüzü

FATİME’NİN MEZARI

Katalog No: 15

Şekil No: 31-34

Bulunduğu Yer: Erzincan/Refahiye Kürekli/Alacahan Köyü

Cinsi: Kadın

Kitabe ve Tarih: Fatime(FADİME) Dolu -1961

Kitabenin Yazısı: Oyma Tekniği

Durumu: Sağlam

Fotoğraf: Emre TURAN

Çizim: Feyza Kardelen POLAT

Tanımı: Alacaha ve Kürekli Mezarlığında bulunan mezar taşı Fatime Doluya aittir. (Şekil.5-6.Çizim.4)

Baş Şahide: 20cm x 29cm ölçülerine sahiptir.

Mezar taşı insan formu biçimi şekilde yapılmış gövde ve baş kısmından oluşmaktadır. İnsan yüzünün hatları işlenmiş oyma tekniği ile oyulmuş alt boyun kısmında ise kıyafet benzer bir motif işlenmiş ve altında kitabesi ve sol alt kısmında çiçek motifi işlenmiştir.

Mezara işlenen hayat ağacı motifi Türk kültüründe islami yönden değerlendirilen bir motif olarak yorumlanmıştır. Hayat ağacını n yer ile gök arasında bir bağlantı olarak yorumlanmaktadır.

Mezara işlenen camii motifi kişinin hayatta iken abdestli namaz kılan dini bütün kişi olarakta yorumlanmaktadır.

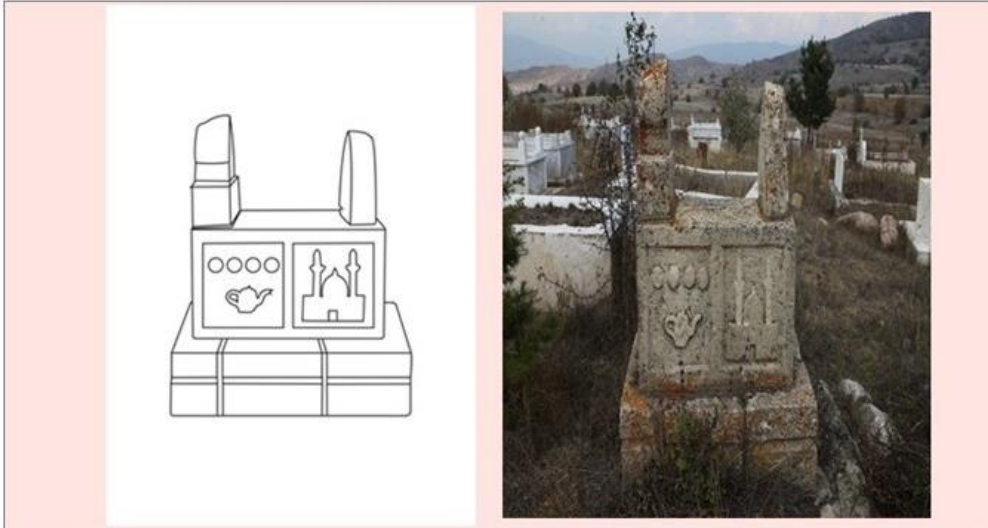
Şekil 31.

Temur Çeteci'nin Baş Şahisesi

Şekil 32.

Temur Çeteci'nin Mezarı

Şekil 33.

Temur Çeteci Mezarın Motifleri

Şekil 34.

Temur Çeteci Mezarı Kitabe kısmı

(Polat, 2020)

İSMAİL İMAMIN MEZARI

Katalog No:16

Görsel No: 35-38

Bulunduğu Yer: Erzincan/Refahiye Kürekli/Alacahan Köyü

Cinsi: ERKEK

Kitabe ve Tarih: İSMAİL İMAM

Kitabenin Yazısı: Kabartma Tekniği

Durumu: Sağlam

Fotoğraf: Emre TURAN

Çizim: Feyza Kardelen POLAT

Tanımı: Mezar, İsmail İmam adına bir erkeğe aittir. Mezar tarzı olarak lahit mezar, baş ve ayak şahideleri bulunmaktadır. Baş şahide kısmı insan kafası formu verilmiştir.

Mezar: 95 cm x 50 cm ölçülerine sahiptir.

Baş Şahide:21cm x16 cm ölçüsüne sahiptir.

Ayak Şahide: 18 cm x 15 cm ölçülerine sahiptir.

Mezar üzerine hayat ağacı, cami, ibrik ve ay yıldız motifleri işlenmiştir, ölen kişinin Müslüman biri olduğunu niteliyen figürler kullanılmıştır detaylı açıklama Mezarda yatan kişinin Türk olduğunu niteleyen Türk bayrağı motifi işlenmiştir.

Mezarın üzerine ibrik motifi ölen kişinin hayatta iken abdestli namazlı dini bütün bir kişi olduğu aynı zaman da ölen kilinin cömert ve hayırsever biri olduğu olarak yorumlanmaktadır.

Şekil 35.

İsmail İmam Mezarı Kitabı kısmı

Şekil 36.

İsmail İmam'ın Mezarı

Şekil 37.

İsmail İmam 'ın Mezarı

Şekil 38.

İsmail İmam Mezarın Ayak Şahide kısmı

TELLİ NERGİSİN MEZARI

Katalog No:17

Şekil No: 39-41

Bulunduğu Yer: Erzincan/Refahiye Kürekli/Alacahan Köyü

Cinsi: ERKEK

Kitabe ve Tarih: TELLİ NERGİS - 1965

Kitabenin Yazısı: Kabartma Tekniği

Durumu: Sağlam

Fotoğraf: Emre TURAN

Çizim: Feyza Kardelen POLAT

Tanımı: Mezar, Telli Nergis adına bir erkeğe aittir. Mezar bir sütun üzerine yapılmış olarak lahit mezar tarzında, baş ve ayak şahideleri bulunmaktadır. Baş şahide ve ayak şahide yapılmış baş şahidesinde insan boynu ve başı formu benzetilmesi yapılmış.

Mezar: 103 cm x 65 cm ölçülerine sahiptir.

Baş Şahide:32 cm x15 cm ölçüsüne sahiptir.

Ayak Şahide: 32 cm x 15 cm ölçülerine sahiptir.

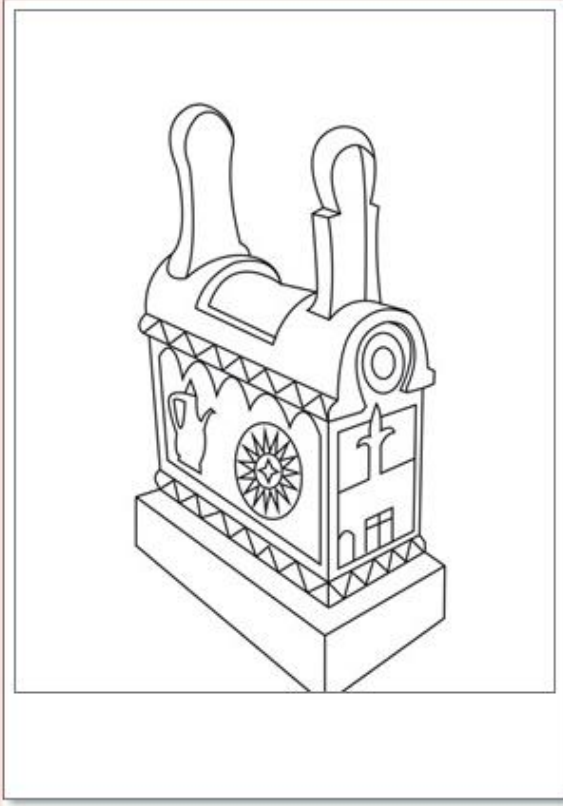
Mezar üzerine cami, ibrik ve güneş motifleri işlenmiştir, mezarın baş şahidesi altında cami motifi resmedilmiş, ayak şahidesi kısmının altında kitabesi yazılmıştır. Mezarın arka tarafında ise büyük bir güneş motifi, güneş motifinin etrafını ise hayat ağacı dalları resmedilmiştir. Mezarın üzerinde bulunan motifler kişinin hayatının izleri yaşam biçimi hakkında bilgi vermek için yapılmıştır.

Mezar taşında işlenen camii motifi işlenmiştir camii motifi ölen kişinin namaz kılan dini değerlerine sahip çıkan biri olarak yorumlanmaktadır. İbrik motifi kişinin hayatta iken abdestli, namazlı ve cömert, hayırsever biri olarakta yorumlanmıştır. Mezar taşına işlenen hayat ağacı motifinin içerisinde güneş motifleri işlenmiştir.

Mezarda bulunan hayat ağacı motifi kozmoloji üslubu (Hayat ağacı ve kutsal dört yön motifi ile birlikte Mücadele sahnesi/ Pazırık Kurganlarında) ki hayat ağacıyla benzerlik taşımaktadır (Berkli, 2011, s.40).

Şekil 39.

Telli Nergis Mezarı

(Polat, 2020)

Şekil 40.

Telli Nergis Mezarının Ayak Şahidesi

(Polat, 2020)

Şekil 41.
Telli Nergis Mezarın Arka Yüzü

HÜSEYİN KEMENT'İN MEZARI

Katalog No: 18

Şekil No: 42-44

Bulunduğu Yer: Erzincan/Refahiye Kürekli/Alacahan Köyü

Cinsi: Erkek

Kitabe ve Tarih: Hüseyin Kement-1953

Kitabenin Yazısı: Kabartma Tekniği

Durumu: Sağlam

Fotoğraf: Emre TURAN

Tanımı: Mezar, Hüseyin Kement adına bir erkeğe aittir. Mezar üç sütun üstüne koyulmuş olarak lahit mezar tarzında yapılmıştır. Baş ve ayak şahideleri bulunmaktadır. Baş şahide kısmı bir insanı andıran baş, boyun ve omuz kısmı yapılmıştır. Ayak şahidesi ise alt kısım geniş yukarıya doğru incelerek gelen üçgen formu verilmeye çalışılmıştır.

Mezar: 105 cm x 65 cm ölçülerine sahiptir.

Baş Şahide:24cm x18 cm ölçüsüne sahiptir.

Ayak Şahide: 26cm x 20 cm ölçülerine sahiptir.

Mezarın sağ tarafına kitabesi yazılmış, sol tafana ise güneş motifleri resmedilmiştir.

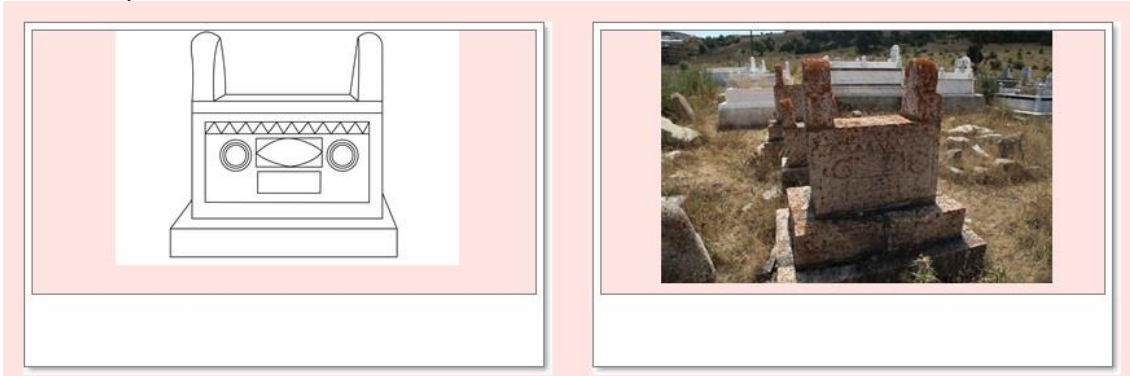
Şekil 42.

Hüseyin Kement Mezarı Genel Görüntüsü

Şekil 43.

Hüseyin Kement Mezarı Genel Görüntüsü

(Polat, 2020)

Şekil 44.

Telli Nergis Mezarı Genel Görüntüsü

NİYAZI KIRMIZI'NIN MEZARI

Katalog No: 19

Şekil No: 45-48

Bulunduğu Yer: Erzincan/Refahiye Kürekli/Alacahan Köyü

Cinsi: Erkek

Kitabe ve Tarih: NİYAZI KIRMIZI-1953

Kitabenin Yazısı: Kabartma Tekniği

Durumu: Sağlam

Fotoğraf: Emre TURAN

Çizim: Feyza Kardelen POLAT

Tanımı: Mezar, Niyazi Kırmızı adına bir erkeğe aittir. Mezar iki sütun üstünde yapılmış lahit mezar tarzı. Baş ve ayak şahide kısmı yapılmış. Baş şahidesi insan başı ve omuzu yapılmış, insan başı ise yavarlak formda yapılmıştır.

Mezar: 95 cm x 50 cm ölçülerine sahiptir.

Baş Şahide: 21 cm x 16 cm ölçüsüne sahiptir.

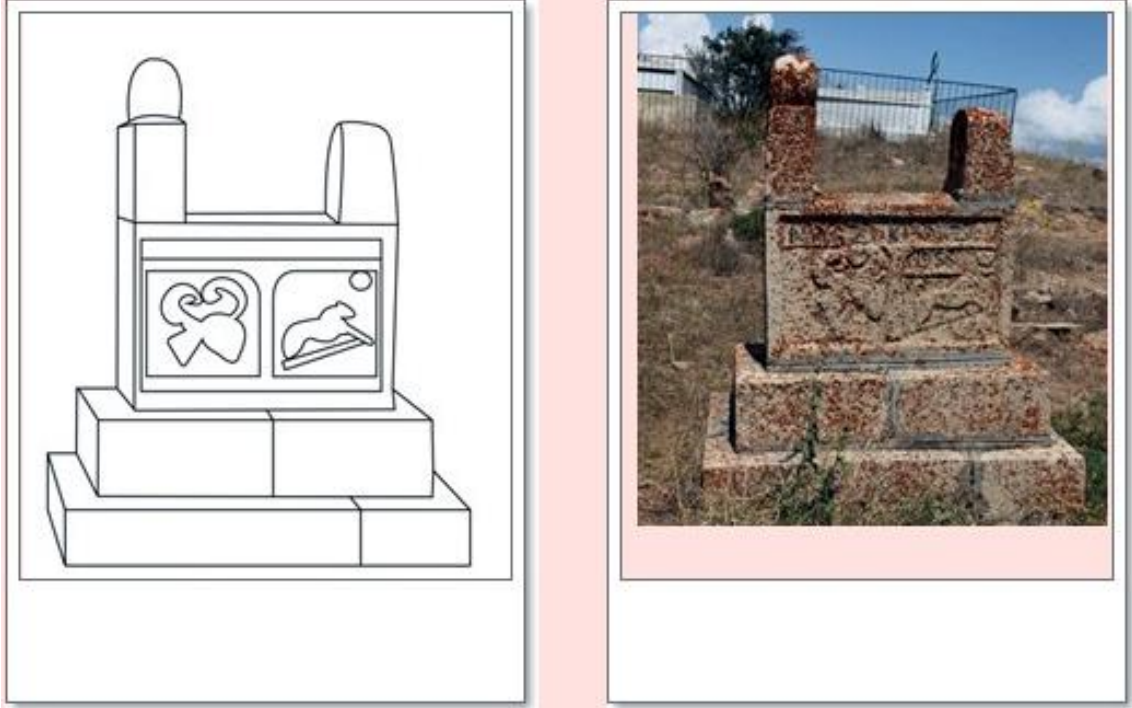
Ayak Şahide: 18 cm x 15 cm ölçülerine sahiptir.

Mezarda baş şahide kısmında boyununa muska yapılmış ve muskanın altında ise silah motifi işlenmiştir. Mezarın sağ tarafında ise Kitabesi yazılmış kitabenin altına ise koçbaşı ve kurt figür resmedilmiştir. Silah motifini sorduğumuz zaman ölen kişinin çoban olduğunu ve bir husimet yüzünden öldürüldüğünü söylenmişti.

Mezara işlenen koçbaşı Türk kültüründe yiğitlik, güç ve kuvvetlilik anlamında yorumlanmıştır.

Şekil 45.

Niyazi Kırmızı Mezarın Kitabesi

(Polat, 2020)

Şekil 46.

Niyazi Kırmızı Mezarı Genel Görüntüsü

Şekil 47.

Niyazi Kırmızı Mezarı Genel Görüntüsü

Şekil 48.

Niyazi Kırmızı Mezarının Baş Şahidesi

İSİMSİZ V'NUMARALI MEZAR

Katalog No:20

Şekil No: 49-52

Bulunduğu Yer: Erzincan/Refahiye Kürekli/Alacahan Köyü

Cinsi: Erkek

Kitabe ve Tarih: 1948

Kitabenin Yazısı: Kabartma Tekniği

Durumu: Sağlam

Fotoğraf: Emre TURAN

Çizim: Feyza Kardelen POLAT

Tanımı: Mezar V. Mezar üç sütun üstünde yapılmış lahit mezar tarzı. Baş ve ayak şahide kısmı yapılmış. Baş şahidesi fes tarzında yapılmış, omuz kısmı geniş ve sivri bir şekilde karşımıza çıkmaktadır.

Mezar: 105 cm x 65 cm ölçülerine sahiptir.

Baş Şahide:28 cm x19cm ölçüsüne sahiptir.

Ayak Şahide: 25 cm x 13 cm ölçülerine sahiptir.

Mezarda baş şahide kısmında insan başı kısmına fes tarzında yapılmış boyun kısmı ve omuz kısmı geniş ve sivri tutularak aşağı doğru gitmiştir. Baş şahide kısmını altına çarkı felek motifi ile altına hayat ağacı dallarının motifi resmedilmiştir. Mezarın sağ tarafına Hayat ağacı ve dalları resmedilmiş, cezve ve fincanlar resmedilmiştir. Mezarın sol tarafına ise ibrik, tesbih, güneş ve takke motifleri resmedilmiştir. Mezarın ayak şahide kısmının altına yuvarlak içerisine büyük bir ay yıldız yapılmış altında ise hayat ağacı dalları motifi işlenmiştir.

Mezarda bulunan hayat ağacı motifi kozmoloji üslubu (Hayat ağacı ve kutsal dört yön motifi ile birlikte Mücadele sahnesi/ Pazırık Kurganlarında) ki hayat ağacıyla benzerlik taşımaktadır (Berkli, 2011, s.40).

Şekil 49.

İsimsiz V Numaralı Mezarın Genel Görüntüsü

(Polat, 2020)

Şekil 50.

İsimsiz V Numaralı Mezarın Baş Şahidesi

(Polat, 2020)

Şekil 51.

İsimsiz V Numaralı Mezar

Şekil 52.

İsimsiz V Numaralı Mezarın Kitabesi

KASIM KÖKNER'İN MEZARI

Katalog No: 21

Şekil No: 53-57

Bulunduğu Yer: Erzincan/Refahiye Kürekli/Alacahan Köyü

Cinsi: Erkek

Kitabe ve Tarih: KASIM KÖKNER- 1960

Kitabenin Yazısı: Oyma Tekniği

Durumu: Kırık

Fotoğraf: Emre TURAN

Tanımı: Mezar Kasım beye ait. Baş ve ayak şahide kısmı yapılmış. Baş şahidesi insan başı fes kullanılmış omuzlar geniz ve sivri tutularak aşağıya insan belini andıran şekilde yapılmıştır.

Mezar:135 cm x 63 cm ölçülerine sahiptir.

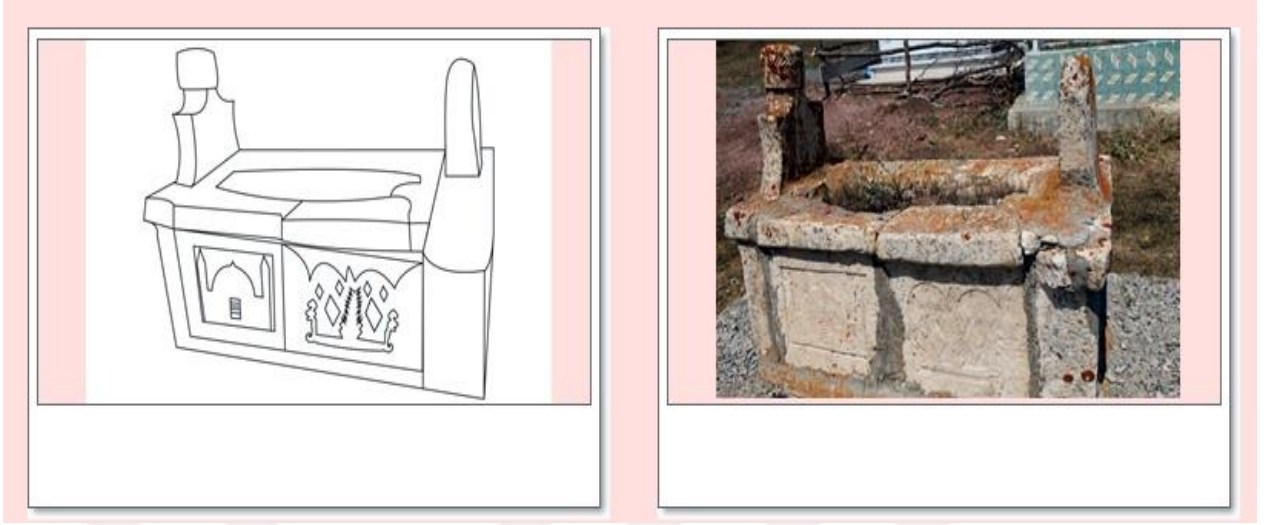
Baş Şahide:23cm x16 cm ölçüsüne sahiptir.

Ayak Şahide:23 cm x 15 cm ölçülerine sahiptir.

Mezarda baş şahide kısmı fes olarak yapılan mezarın sağ tarafında camii motifi yanında ise hayat ağacı motifleri resmedilmiştir. Mezarın sol tarafında ise at figürü resmedilmiştir. Mezarın baş şahide altına ay yıldız motifi yapılmış ve mezarın ayak şahide kısmının altına ise ibrik motifi resmedilmiştir. Bu motifler ölen kişinin yaşamından izler barındırmaktadır.

Mezar zaman içerisinde hasar görmüş ve kırılmış, mezar kırılmış yerlerinden onarım yapılmış şuan ise kırık bir şekilde durmaktadır.

Şekil 53.
Kasım Kökner Mezarı Genel Görüntüsü

(Polat, 2020)

Şekil 54.
Kasım Kökner Mezarı Genel Görüntüsü

Şekil 55.

Kasım Kökner Mezarın At Sembolü

Şekil 56.

Kasım Kökner Mezarı Baş Şahidesinin Arka Yüzü

Şekil 57.

Kasım Kökner Mezarı Ayak Şahidesi

NERGİZ'İN MEZARI

Katalog No: 22

Şekil No: 58-61

Bulunduğu Yer: Erzincan/ Refahiye Kürekli /Alacahan Köyü

Cinsi: Kadın

Kitabe ve Tarih: NERGİZ-1956

Kitabenin Yazısı: Kabartma Tekniği

Durumu: Sağlam

Fotoğraf: Emre TURAN

Çizim: Feyza Kardelen POLAT

Tanımı: Mezar Nergiz nergiz isimli kanaatimizce bir bayana ait olup, Baş ve ayak şahide kısımları günümüze sağlam gelebilmiştir. Mezarın kaide kısmı iki katlı olup baş şahidesi insan başı şeklinde yuvarlak olarak yapılmış, aynı boyutta ayak şahideside baş şahide taşı gibi düzenlenmiştir.

Mezar:130cm x 63 cm ölçülerine sahiptir.

Baş Şahide:13cm x12 cm ölçüsüne sahiptir.

Ayak Şahide:13 cm x 12 cm ölçülerine sahiptir.

Mezarda baş şahide kısmı insan başı şeklinde yapılmış yuvarlak bir form verilmiş aynı şekilde ayak şahadeside yapılmış olan mezar taşı. Baş şahadesinin altında hayat ağacı motifi resmedilmiştir. Mezarın sağ tarafı iki tane yuvarlak kemerli niş biçiminde düzenlenmiş olup sol taraftaki niş içerisinde 1956/ Nergiz ismi yer almakta, sağtaraftaki niş içerisinde ise yanında ibrik motifi ve tepsi/leğen motifi işlenmiştir.

Mezar zaman içerisinde korunmuş ve sağlam şekilde durmaktadır.

Şekil 58.

Nergiz Mezarı Genel Görüntüsü

(Polat, 2020)

Şekil 59.

Nergiz Mezarı Genel Görüntüsü

(Polat, 2020)

Şekil 60.

Nergiz Mezarı Genel Görüntüsü

Şekil 61.

Nergiz Mezarı Genel Görüntüsü

İSİMSİZ VI'NNUMARALI MEZAR

Katalog No: 23

Şekil No: 62-65

Bulunduğu Yer: Erzincan/ Refahiye Kürekli/Alacahan Köyü

Cinsi: ERKEK

Kitabe ve Tarih: -

Kitabenin Yazısı: Kabartma Tekniği

Durumu: Sağlam

Fotoğraf: Emre TURAN

Çizim: Feyza Kardelen POLAT

Tanımı: Mezar Nergiz beye ait. Baş ve ayak şahide kısmı yapılmış. Baş şahidesi insan başı şeklinde yuvarlak olarak yapılmış, aynı boyutta ayak şahidesi yapılmıştır.

Mezar:130cm x 63 cm ölçülerine sahiptir.

Baş Şahide:13cm x12 cm ölçüsüne sahiptir.

Ayak Şahide:13 cm x 12 cm ölçülerine sahiptir.

Mezarda baş şahide kısmı insan başı şeklinde yapılmış yuvarlak bir form verilmiş aynı şekilde ayak şahadeside yapılmış olan mezar taşı. Baş şahadesinin altında hayat ağacı motifi resmedilmiştir. Mezarın sağ tarafında hitabe kısmı yapılmış ve yanında ibrik motifi işlenmiştir.

Mezara işlenmiş olan cezve motifi kadın erkek fark etmeden mezarda yatan kişinin misafirperver olduğu ve kahve kültürüne önem verdiği olarak yorumlanmıştır. Mazara işlenen hayat ağacı motifi ise yer ile gök arasında bir bağlantı dünyanın merkezini ifade etmek sonsuzluk ve cenneti simgelemesi anlamında yorumlanan hayat ağacı farklı sembolik anlamlarda da yorumlanmıştır.

Mezar taşına işlenen ibrik motifi mezarda yatan kişinin abdestli dini bütün biri olduğu anlamda yorumlanmıştır.

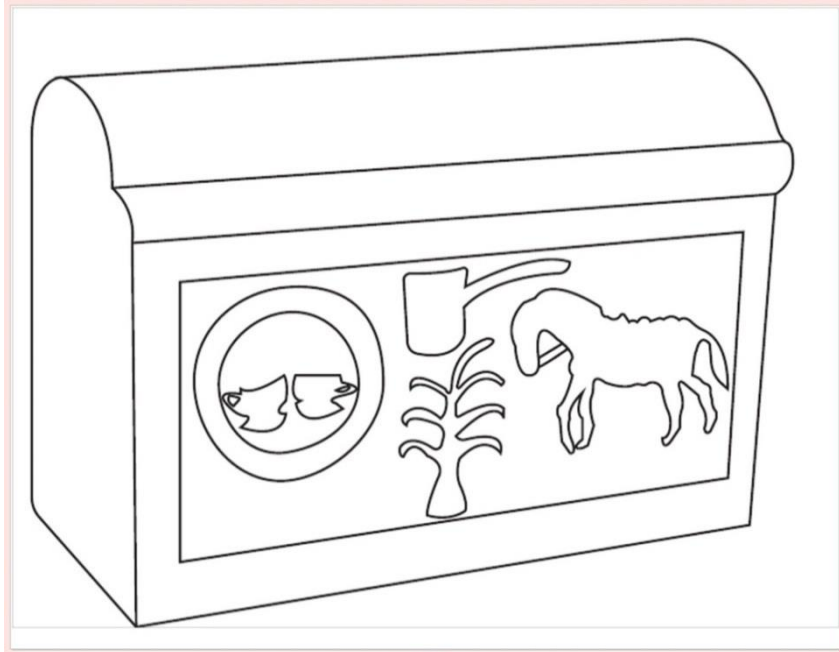
Şekil 62.

İsimsiz VI'Numaralı Mezar Görüntüsü

Şekil 63.

İsimsiz VI'Numaralı Mezar Görüntüsü

(Polat, 2020)

Şekil 64.

İsimsiz VI'Numaralı Mezar Görüntüsü

(Polat, 2020)

Şekil 65.

İsimsiz VI'Numaralı Mezar Görüntüsü

MENEKŞE KONNAP MEZARI

Katalog No: 24

Şekil No: 66-70

Bulunduğu Yer: Erzincan/ Refahiye Kürekli/Alacahan Köyü

Cinsi: ERKEK

Kitabe ve Tarih: MENEKŞE KONNAP-1950

Kitabenin Yazısı: Kabartma Tekniği

Durumu: Sağlam

Fotoğraf: Emre TURAN

Çizim: Feyza Kardelen POLAT

Tanımı: Mezar iki sütun üzerine sanduka tarzı merzar. Baş ve ayak şahidesi bulunmaktadır.

Alt sütun: 13 cm x 140 cm

Üst sütun: 20cm x 130 cm

Mezar: 122 cm x 74 cm ölçülerine sahiptir.

Baş Şahide:18cm x12 cm ölçüsüne sahiptir.

Ayak Şahide:13 cm x 12 cm ölçülerine sahiptir.

Baş şahide kısmına insan yüzü figürü işlenmiş ve yüzün devamında çene kısmının altına muska resmedilmiştir. Baş şahşdenin arka kısmına kadına özgü saç figürü işlenmiştir, alt kısma geçildiğinde el motifi ve koyun motifi resmedilmiş şekilde karşımıza çıkmıştır. Ayaş şahidesine geçtiğimizde alt kısımda biri geniş ve biri daha dar bir yuvarlak iki motifle karşılaşmaktayız. Mezarın sağ tarafında kitabesi işlenmiştir.

Mezarın sol tarafında ise mezara karşıdan bakıldığında sağ kısımda Türk Bayrağı kabartma tekniği ile resmedilmiş ve sol tarafında ise ibrik motifi resmedilmiştir.

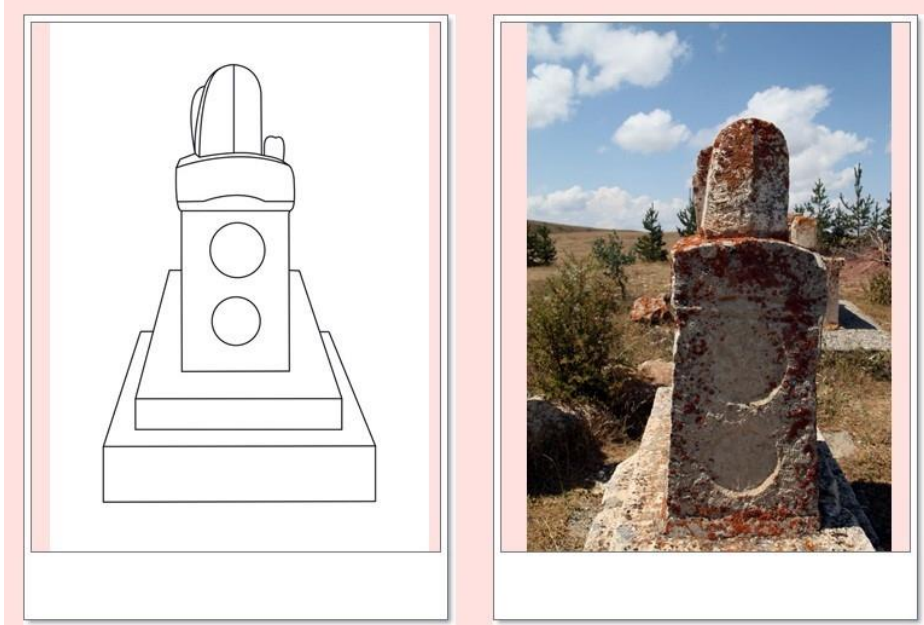
Şekil 66.

Menekşe Konnap Mezar Görüntüsü

Şekil 67.

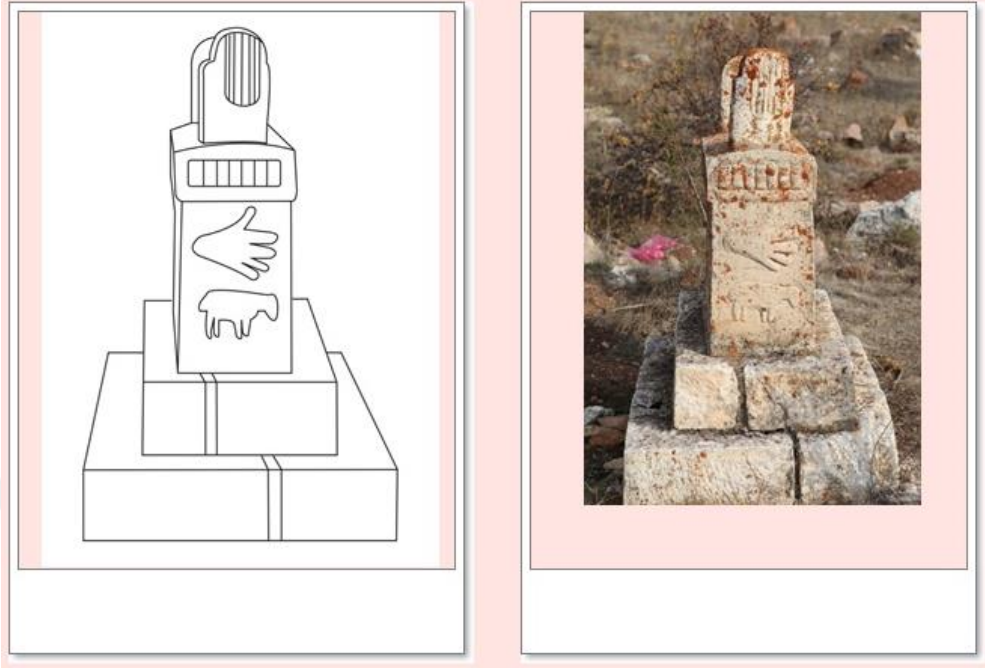
Menekşe Konnap Mezarının Baş Şahidesinin Arka Yüzü

(Polat, 2020)

Şekil 68.

Menekşe Konnap Mezarın Ayak Şahidesi

(Polat, 2020)

Şekil 69.

Menekşe Konnap Mezarın Baş Şahidesi

(Polat, 2020)

Şekil 70.

Menekşe Konnap Mezar Görüntüsü

(Polat, 2020)

HÜSEYİN KEMELİ'NİN MEZARI

Katalog No: 25

Şekil No:71-73

Bulunduğu Yer: Erzincan/ Refahiye Kürekli/ Alacahan Köyü

Cinsi: Erkek

Kitabe ve Tarih: Hüseyin KEMELİ-1955

Kitabenin Yazısı: Oyma Tekniği

Durumu: Sağlam

Fotoğraf: Emre TURAN

Çizim: Feyza Kardelen POLAT

Mezar:120cm x 70 cm ölçülerine sahiptir.

Baş Şahide:27cm x18cm ölçüsüne sahiptir.

Ayak Şahide:23 cm x 18 cm ölçülerine sahiptir.

Mezar 14cm x 150 cm boyutunda sütun üzerine yapılmıştır.

Tanımı: Alacahan mezarlığı'ndaki 1955 tarihli bu mezar taşı Baş ve Ayak şahideli olarak karşımıza çıkmaktadır.

Hüseyin Kırırh'lı kişiye ait mezarın baş şahide kısmına silah, tabanca motifi işlenmiş ayak şahide kısmına ise çizme motifi kabartma tekniği ile yapılmıştır. Mezarın sağ tarafına mezarda yatan kişinin kitabesi oynma tekniği ile işlenmiştir. Mezarın sol kısmına medrese motifi oyma tekniği ile işlenmiştir.

Şekil 71.

Hüseyin Kemeli'nın Mezarın Şahide Kısmı

Şekil 72.

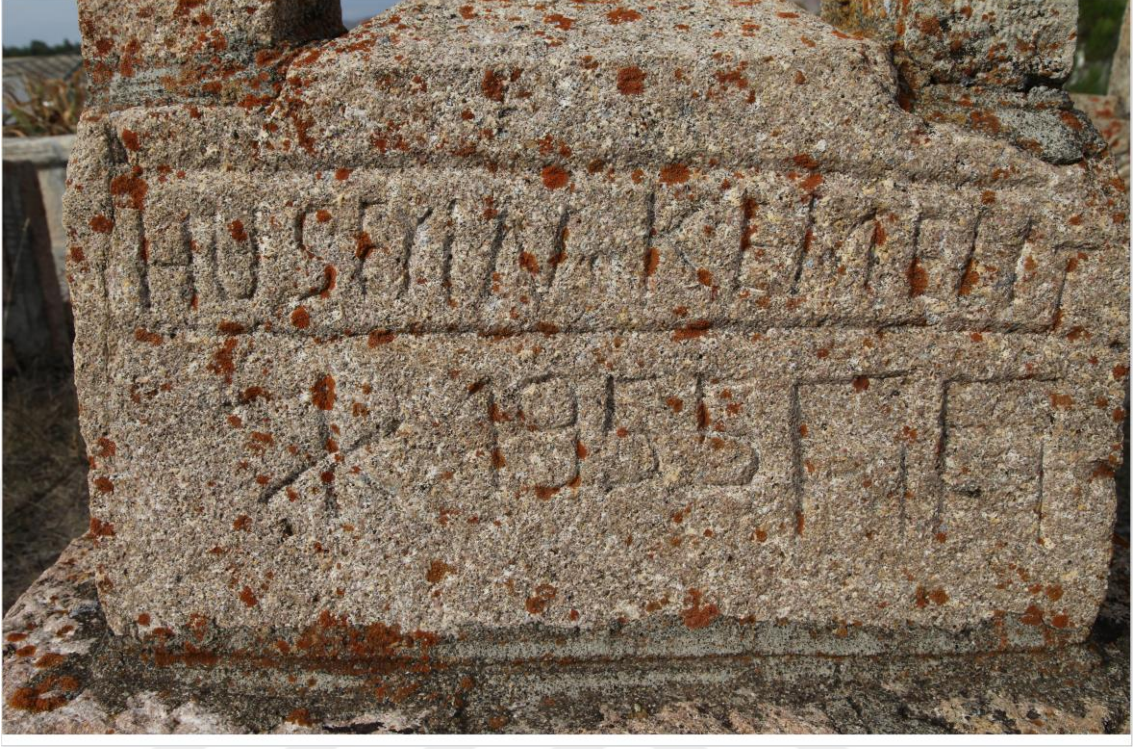
Hüseyin Keli'nın Mezar'ın Arka yüzü

(Polat, 2020)

Şekil 73.

Hüseyin Kemeli'nin Kitabesi

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KARŞILAŞTIRMA VE DEĞERLENDİRME

Erzincan Refahiye Kürekli ve Alacahan Figürlü Mezartaşlarının Değerlendirmesi

Erzincan yöresine ait farklı zamanalardan kalan mezartaşları mevcuttur. Refahiye ilçesinin Alacahan/Kürekli köylerindeki mezarlığındaki mezar taşlarında geçmiş dönemlerin izlerini taşımaktadır.

Çalışmamıza Refahiye'ye aratımlar sonucu gittiğimiz Alacahan ve Kürekli köylerinde bulunan 45 figürlü mezartaşına rastlanmıştır. Köydeki mezarlıkta eski ve yeni tip mezarlar mevcuttur. Figürlü mezar taşlarının artık yapılmaması o değerleri kaybetmemiz açısından önemli olan bu çalışmada tekrardan hatırlanması istenmiştir. Mezarlıkta erkek, kadın ve şehit mezarlığı mevcuttur ve form açısından bir birlerinden ayırt edilebilmektedir. Kadın mezarlarında Erzincan, Erzurum ve Ardahan gibi illerin izlerinin görülmesi yöreye özgü figürlerin kullanılması dikkat çekmiştir. Mezarlıktaki figürlü mezar taşlarının 1890'lı yıllarda başlayıp 1970'li yıllarda son bulduğu görülmektedir.

Yapılan çalışmalarda Refahiye Alacahan/Kürekli köyünde bulunan figürlü mezar taşı örneklerinin farklı illerde görüldüğü ortaya çıkmıştır. Yapılan araştırmalar sonucu benzerlik gösteren bu mezar taşı örnekleri aşağıda verilmiştir.

Şekil 74.

İnsan figürlü mezar taşları

(Küçük, 2009)

Kayseri-Develi Karapınar Köyü Mezarlığında bulunan insan biçimli mezar taşları, Refahiye Kürekli/Alacahan köyü katalog 9' numaralı mezarla benzerlik göstermektedir.

Şekil 75.

İnsan Figürlü Mezar Taşı

(Turan,2020)

Şekil 76.

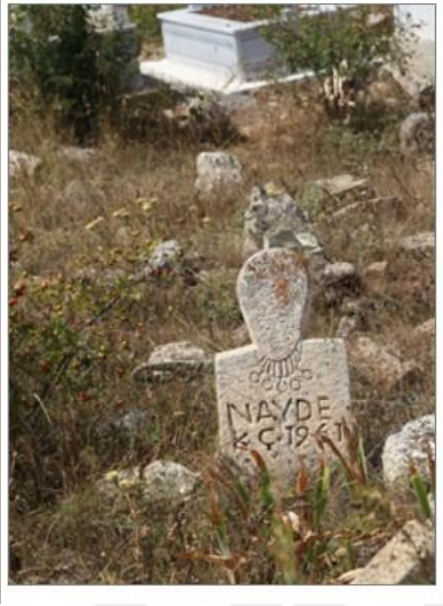
İnsan Figürlü Mezar Taşı

(Berkli, 2007)

Şekil 77.

İnsan Figürlü mezar taşı

Erzincan Çayırılı Baş Köy ve Refahiye Alacahan/Kürekli Köyündeki insan biçimli mezar taşları benzerlik göstermektedir.

İki mezar taşında'da kadın mezarı olarak karşımıza çıkmıştır, yüz hatları oyma tekniği ile işlenmiş boyun kısmında ise kadına özgü kolye motifleri yer almıştır. İki mezar taşında benzerlikleri görülmektedir.

Şekil 78.

İnsan figürlü mezar taşı

(Nüçük 2019)

Erzincan Çayırılı Baş Köy Mezarlığında bulunan insan biçimli mezzar taşı, Refahiye Kürekli/Alacahan köyü katalog 9' numaralı mezarla benzerlik göstermektedir.

Şekil 79.

İnsan Figürlü Mezar Taşı

İki mezar taşında'da insan belirgin bir şekilde işlenen insan yüzü formları karşımıza çıkmaktadır. Baş kısmı, göz, burun, dudak, kulak ve boyun kısımları belirgin bir şekilde karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 80.

Mücadele Üslubu ve Hayat Ağacı

(Berкли, 2007)

Şekil 81

Hayat Ağacı Motifi

Pazırlık kurganlarından çıkan kartal kanatlı grifon- sığın mücadeseli ile birlikte yer alan Hayat ağacı motifi, Refahiye Alacahan/Kürekli köyünde bulunan Hayat ağacı motifli mezar taşı ile benzerlik göstermektedir.(Berkli,2011)

SONUÇ

Türklerin tarih boyunca önemli yerleşim yerlerinden olan Erzincan, Erzurum, Kars, Ardahan ve Anadolu'nun çeşitli yerlerinde yaşamış olmaları nedeniyle tarihin izlerine sık sık rastlanmaktadır. Bu raslantıların büyük örnekleride mezar taşı geleneği olmuştur.

Türklerin yaşadığı bölgelerin izleri olarak karşımıza çıkan mezar taşı geleneği Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde karşımıza çıkmıştır. Bu örneklerin geneli Erzincan, Erzurum, Kars ve Ardahan yörelerinde karşımıza çıkmıştır. Bu mezar taşı geleneğinin Türklerin İslamiyetin kabulünden öncesine dayandığı ve günümüze kadar geldiği görülmektedir. Bu mezar taşı süslemesi geleneğinin sadece birer süsleme olmadığı ve her motifin anlamları ve ifadelerinin olduğu karşımıza çıkmıştır. Erzincan'ın Refahiye, Alacahan/ Kürekli mezarlığında bulunan figür motifli mezar taşlarının aynı örnekleri Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde rastlanmıştır. Bu raslantıların Türklerin ana yurdu olan Anadolu'nun her yöresinde görülmesi Türk mezar kültürü ve geleneğinin birer rastlantı olarak çıkmadığı yorumlanmıştır. Karşılaştırma kısmında farklı bölgelerdeki benzer mezar taşlarını inceleme yorumlama fırsatı bulunmuştur.

KAYNAKÇA

- Alp, K.Ö. (2009). *Orta Asya'dan Anadolu'ya kültürel sembollere giriş*. Efil Yayınevi.
- Arslan, A. S. (2007). *Develi ilçesindeki bezemeli mezar taşları*. Develi Belediyesi Yayınevi.
- Aslı, S. (2005). *Kayseri zamantı ırmağı çevresindeki bezemeli mezar taşları* (2. Baskı). Orka Matbacılık.
- Bekli, Y. (2007). Erzurum'da yeni bulunan haç motifli koç heykelinin düşündürdükleri. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 34(1), 34-215-230-232.
- Bekli, Y. (2007). *Erzurum ve Erzincan çevresinde görülen koyun, koç ve at biçimli mezar taşları ve sanat tarihindeki yeri* (Tez No.210543) [Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi – Erzurum]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Bekli, Y. (2011). *Türk sanatında avrasya üslubunun evreleri*. Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Çakıroğlu, B. (2022). İslam dinindeki temel kavramların Osmanlı dönemi türbe mimarisine yansımaları. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi Yayınları*. 101(1), 25-96.
- Çoruhlu, Y. (1995). Türk sanatında koyun, koç, keçi figürlerinin sembolizmi (3. Baskı) *Türk Dünyası Tarih Dergisi Yayınları*. 100(1), 52-60.
- Çoruhlu, Y. (2011). *Türk mitolojisinin ana hatları*. Kabalcı Kitabevi.
- Erzincan Belediyesi (2022). *Coğrafi Konum* [Blog mesajı] <http://www.erkincan.gov.tr/cografyapisi>
- Güngör, H. (1987). Kayseri ve çevresinde bazı mezartaşları. *Kayseri kültür ve sanat haftası konuşmaları ve tebliğleri*. Erken çevrimiçi yayım. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/33682>

- Gönül, M. (1965). Türk halılarında sembolik şekiller. *Türk Folklor Araştırmaları*. Erken çevrimiçi yayım. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1548819>
- Işık, E. (2021). *Erzurum Dutçu (Tuzcu) Köyü ve çevresinde tarikat geleneğindeki tarihi mezarlıklar ve mezar taşları* (Tez No.575892) [Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi-Erzurum] Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Kara, R. (2016). Erzincan adı üzerine. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 9(2), 26.
- Karakaş, M. (2012). *Şanlıurfa mezar taşları*. Şanlıurfa Valiliği İl Kültür Ve Turizm Müdürlüğü Yayınları.
- Küçük, N. (2009). *Türk resminde mezarlık ve mezar taşı imgesi* (Tez No.603048) [Yüksek Lisans Tezi, Onsekiz Mart Üniversitesi- Çanakkale] Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Miroğlu, İ. (1995). *Erzincan* [Blog mesajı] <https://islamansiklopedisi.org.tr/erzincan>
- Nerkis, S. (2019). *Koyun-koçbaşı mezar taşlarının günümüz heykel sanatında ele alınması* (Tez No.607561) [Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi-Erzurum] Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Özkeçeci, B, Ş., & Özkeçeci, İ. (2014). *Türk sanatında tezhip*. Yazıgen Yayinevi.
- Ögel, B. (1984). *İslamiyetten önce türk kültür tarihi* (2. Baskı) Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Saygılı, R. (2020). *Erzincan İl Haritası* [Blog mesajı]. Cografyaharita http://cografyaharita.com/turkiye_mulki_idare_haritalari2.html
- Sili, T. (1996). Taşların Dili. *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi yayınları*. 8(3), 895-895.
- T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, *Erzincan'ın Tarihi* [Blog mesajı] dhmi.gov.tr/Sayfalar/Havalimani/Erzincan/SehirTarihcesi.aspx

Yılmaz, A. M. (2011/2). Sembolik ve gerçek anlamlarıyla türkü metinlerine yansıyan hayvanlar. *Folklor/Edebiyat yayınları*. 17(66), 230-234.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Emre TURAN
Doğum Yeri ve Tarihi	
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	
Y. Lisans Öğrenimi	
Bildiği Yabancı Diller	
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	
İletişim	
E-Posta Adresi	
Tarih	---.---.---